

บทที่ 2

วิวัฒนาการของวิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาค

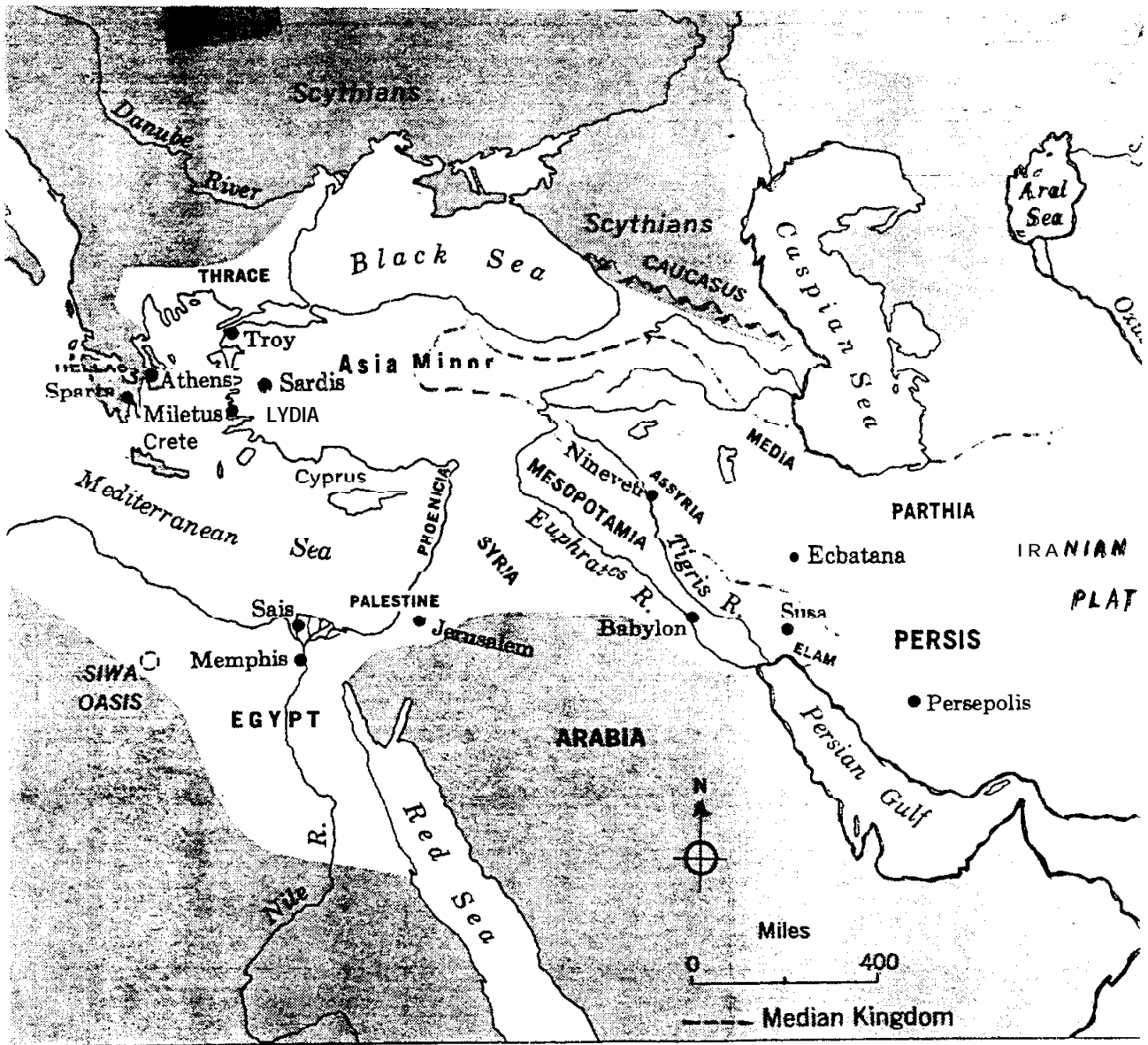
ได้กล่าวมาแล้วว่า ภูมิศาสตร์เป็นวิชาเก่าแก่กว่าวิชาหนึ่งซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยกรีกและโรมัน หรือราว 800 ปี ก่อนคริสตกาล คำว่าภูมิศาสตร์ในสมัยนั้นจะกล่าวถึง ขนาด รูปพรรณสัณฐานของโลก ดวงดาวในระบบสุริยจักรวาล ที่ตั้งของสถานที่ต่างๆโดยใช้แผนที่ประกอบ ตลอดจนบรรยายถึงบริเวณต่างๆ และผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณส่วนนั้นๆ เป็นต้น ลักษณะการบรรยายถึงพื้นที่ ปรากฏการณ์ในพื้นที่ และสภาพของผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นๆ ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของวิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาค

ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของวิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาค (Regional Geography) ว่า คือภูมิศาสตร์แขนงหนึ่ง ที่ศึกษาเฉพาะดินแดนหรือภูมิภาคหรือหน่วยพื้นที่ขนาดใดขนาดหนึ่ง แล้วแต่จะมีชั้นการศึกษาเล็กซึ่งน้อยยแคใด การศึกษาภูมิศาสตร์ภูมิกานั้น อาจอาศัยหลักเกณฑ์ทางภูมิศาสตร์มาวิเคราะห์ และสรุปสภาพของดินแดนนั้นๆตามอัตราต่างๆ กัน ตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ เช่น จากภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ไปจนถึงทั่วประเทศ หรือภูมิภาคมรสุมเอเชียทั้งหมดตามลำดับ (ราชบัณฑิตยสถาน 2523, 690)

วิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาคในยุคโบราณ

ชาวกรีกโบราณนับได้ว่าเป็นบุคคลกลุ่มแรกที่ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่หรือดินแดนที่พบเห็น และปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนพื้นโลก เช่นประมาณก่อน ค.ศ. 420 เฮโรโดตัส (Herodotus) นักประวัติศาสตร์กรีกได้เดินทางไปเยือนเอเชียไมเนอร์¹ (Asia Minor) เปอร์เซีย และอียิปต์ เขาศึกษาเรื่องราวในบริเวณดินแดนที่เดินทางผ่านด้วยการสังเกต การประเมินผล และสัมภาษณ์ผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ ต่อมาเขาได้เขียนบรรยายเกี่ยวกับภูมิประเทศ สถานที่และประเทศ

¹ บางตำราเรียกว่า “เอเชียน้อย” ซึ่งหมายถึงดินแดนคาบสมุทรทางตะวันตกของทวีปเอเชีย อยู่ระหว่างทะเลดำกับทะเลเมดิเตอร์เรเนียน

รูปที่ 2.1 แผนที่ข่านเอเชียไมเนอร์ราว 500 ปีก่อนคริสตกาล

ที่มา : Hayes, Carlton J.H. 1983. Ancient civilizations , 172

ดังกล่าว โดยใช้ข้อมูลจากการสังเกต เช่นบรรยายเกี่ยวกับภูมิประเทศของอียิปต์ว่า

... เป็นของขวัญแห่งลุ่มแม่น้ำไนล์ ... จากชายฝั่งจนถึงเข้าไปในแผ่นดิน ... ลักษณะพื้นที่ของอียิปต์จะแบนราบ ไม่มีน้ำพุพุ่งขึ้นมาและพื้นที่เต็มไปด้วยพื¹ (swamp) ... ทางตอนบนของประเทศจะเป็นที่ราบแคบๆ อยู่ระหว่างภูเขาอาหรับ (Arabian hill)...ปรากฏอยู่ด้านหนึ่งและอีกด้านหนึ่งจะเป็นทิวเขาลิเบีย (Libyan Range) (วิชัย เทียนน้อย 2520 , 17)

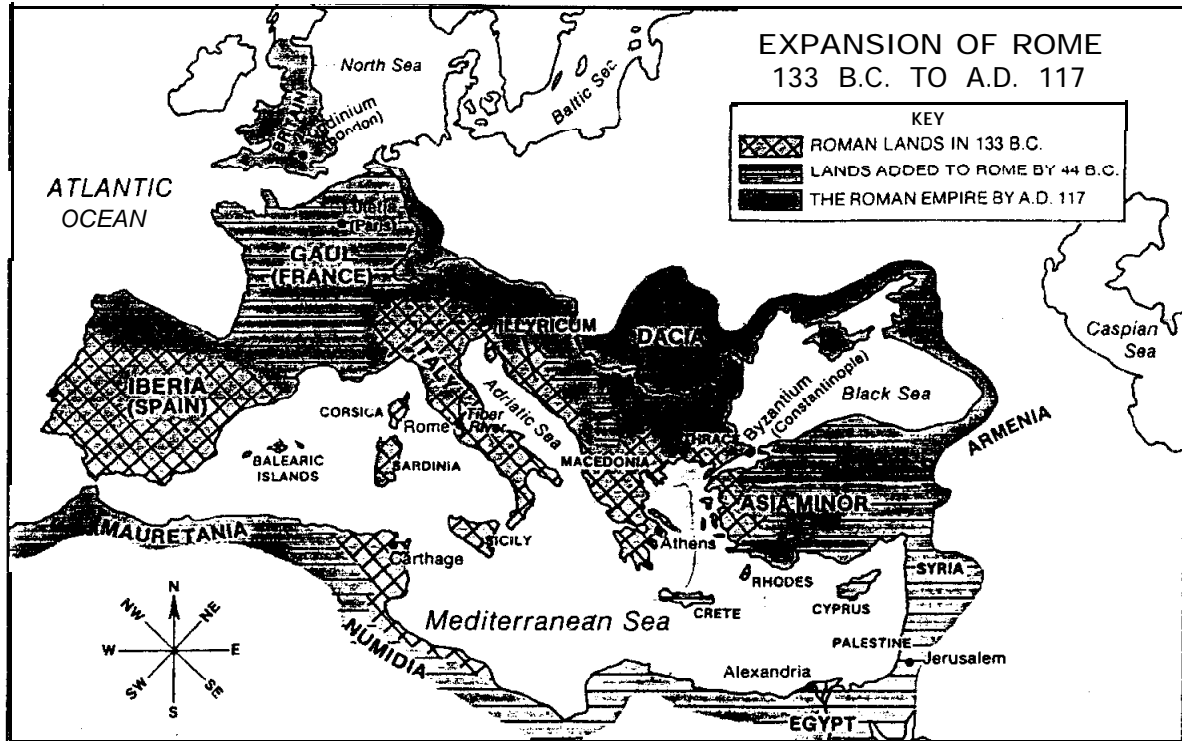
ในเรื่องการเกษตรของอียิปต์ เฮโรโดตัส บรรยายว่า

...ผู้เป็นสามึงจะคอยจนน้ำในแม่น้ำเอ่อขึ้นมาท่วมที่นาและเมื่อน้ำลดเขาก็จะหว่านพืชลงไป
ในดิน หลังจากหว่านเมล็ดพืชเรียบร้อยแล้ว เขาจะค้อนฝูงสุกรลงไปเหยียบในพื้นที่นั้น
เพื่อให้สุกรเหยียบเมล็ดพืชจมลงไปดิน หลังจากนั้นเขาจะรอคอยเพื่อเก็บเกี่ยวพืชผล
ต่อไป (วิชัย เทียนน้อย 2520 , 17)

นอกจากนี้ยังบรรยายเกี่ยวกับสภาพของแม่น้ำไนล์ในแต่ละช่วงฤดู ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอียิปต์ เขาเป็นคนแรกที่เห็นความสำคัญของพรมแดน โดยพยายามแบ่งเอเชียออกจากแอฟริกา โดยยึดแม่น้ำไนล์เป็นหลัก เขาเปรียบเทียบลักษณะดินสองฝั่งแม่น้ำไนล์กับแม่น้ำไทกริส - ยูเฟรติส และตั้งข้อสันนิษฐานว่า แม่น้ำไนล์มีอิทธิพลต่อการเกิดดินคอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ นอกจากนี้เขายังตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับดินของแม่น้ำไนล์ ทิศทางลม ชื่อของสถานที่ต่างๆ ทางภูมิศาสตร์ สภาพทางธรรมชาติและผู้คนที่อยู่อาศัยอยู่ในสถานที่นั้นๆ ตลอดจนขนาดและรูปร่างของสถานที่ดังกล่าวว่าเป็นอย่างไร จึงอาจนับได้ว่าเฮโรโดตัสเป็นคนแรกที่มีบทบาทสำคัญนำไปสู่การริเริ่มการศึกษาภูมิศาสตร์ภูมิภาคนี้มาได้

สตราโบ (Strabo) เป็นนักภูมิศาสตร์กรีกที่สำคัญและมีชื่อเสียงมากอีกคนหนึ่ง ในสมัยโบราณ ซึ่งมีชีวิตอยู่ราวก่อน ค.ศ.64 - ค.ศ.20 เขาได้รับการศึกษาที่กรุงโรม ชอบการศึกษาหาความรู้โดยใช้วิธีสังเกตบริเวณต่างๆ ของพื้นโลก เช่นเดียวกับเฮโรโดตัส เขาเคยทำงานในห้องสมุดที่เมืองอเล็กซานเดรีย (Alexandria) มากกว่า 15 ปี เขาอุทิศชีวิตส่วนใหญ่ในการสำรวจและเดินทางไปอินเดียและดินแดนต่างๆ ของอิตาลี กรีก เอเชียไมเนอร์ อียิปต์ และเดินทางเข้าไปจนถึงตอนใต้ของเมืองอัสวาน (Aswan) สตราโบรวบรวมความรู้ทางภูมิศาสตร์จากการค้นคว้าในห้องสมุดและการเดินทางท่องเที่ยวไปในที่ต่างๆ เขาเขียนหนังสือรวม 17 เล่ม บรรยายเรื่องราว

¹ ที่ลุ่มที่มีพืชขึ้น และมีน้ำขังเกือบตลอดปี

รูปที่ 2.2 แผนที่ประเทศย่านทะเลเมดิเตอร์เรเนียนราว 133 ปีก่อนคริสตกาล - ค.ศ.117

ที่มา : King, Frederick M. and others. 1981. understanding the World, 118

ของประเทศต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยบทนำ 2 เล่ม ว่าด้วยสเปนและไกล¹ (Gaul) 2 เล่ม อิตาลี 2 เล่ม ยุโรปเหนือและยุโรปตะวันออก 1 เล่ม กรีก 3 เล่ม ทวีปเอเชียและตะวันออกไกล 1 เล่ม เอเชียไมเนอร์ 3 เล่ม เบอริเซียและอินเดีย 1 เล่ม ดุ่มแม่น้ำยูเฟรติส - ไทกริส ซีเรีย และอาหรับ 1 เล่ม แอฟริกา 1 เล่ม

ผลงานของสตราโบได้รับการยกย่องว่าบรรยายเกี่ยวกับสถานที่ซึ่งรู้จักกันในสมัยนั้นได้ ชัดเจน สตราโบเชื่อว่าผลงานทางภูมิศาสตร์ต้องเน้นในเรื่องปัจจุบัน ดังคมคือจุดเริ่มต้นที่ถูกต้องในการค้นคว้าวิจัย ไม่ใช่สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เขาสนใจเขตที่มีมนุษย์อาศัยอยู่มากกว่าเขตที่ไร้มนุษย์ หรือสนใจทางด้านวัฒนธรรมมากกว่าทางด้านกายภาพ ในการศึกษาภูมิศาสตร์นั้นสตราโบเสนอแนะว่า ไม่ควรศึกษาเฉพาะรูปร่างและขนาดของประเทศ แต่ควรดูทำเลที่ตั้งเปรียบเทียบกับสถานที่เหล่านั้นด้วย เขาเห็นว่าบนผิวโลกที่มีมนุษย์อาศัย ก็คล้ายกับส่วนต่างๆ ของร่างกาย คือเป็นธรรมชาติ กำหนดขอบเขตและพรมแดนได้ การยอมรับว่าอะไรเป็นธรรมชาติ จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพราะเป็นความรู้เบื้องต้นทางภูมิศาสตร์ (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร 2527 , 15 - 16)

ในสมัยกรีกและโรมันเชื่อกันว่าโลกกลมถูกล้อมรอบด้วยพื้นน้ำ แผ่นดินถูกแบ่งออกเป็น 3 ทวีปคือ เอเชีย ยุโรป และแอฟริกา โดยมีทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ทะเลแดง และดุ่มแม่น้ำไนล์ เป็นแนวแบ่ง กับตั้งข้อสันนิษฐานว่า ยังมีพื้นดินที่อาศัยได้ อยู่ทางซีกโลกภาคใต้ และอยู่ในละติจูดเดียวกับทวีปที่รู้จักกันในซีกโลกภาคเหนืออีก

วิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาคในยุคกลาง

ราวคริสต์ศตวรรษที่ 5 (ค.ศ.476) จักรวรรดิโรมันล่มสลาย² ซึ่งเป็นผลมาจากการแตกแยกภายใน ทำให้อาณาจักรเสื่อมลง และถูกอนารชาน รุกรานหลายช่วงเวลา ผู้นำ

¹ หมายถึงภูมิภาคหนึ่งของอาณาจักรโรมันในยุโรปตะวันตก ปัจจุบันคือสาธารณรัฐฝรั่งเศส

² นักประวัติศาสตร์เรียกช่วงระหว่าง ค.ศ. 500 - 1500 ว่ายุคกลาง ซึ่งเริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 476 เมื่อจักรวรรดิโรมันตะวันตกล่มสลาย จนถึงกรุงคอนสแตนติโนเปิล เมืองหลวงของ จักรวรรดิโรมันตะวันออก ถูกเตอร์คี่แตก เมื่อ ค.ศ. 1453

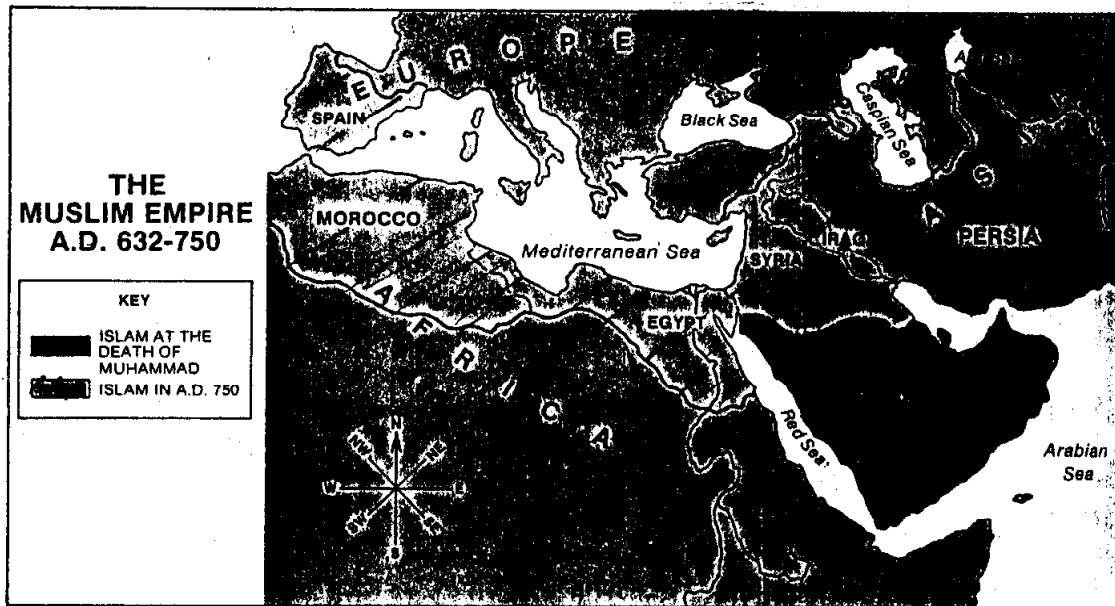
³ อนารชาน (Barbarians) เป็นชื่อที่ชาวโรมันเรียกชนเผ่าเยอรมันที่ไม่รู้ภาษาละติน อนารชานเหล่านี้ที่อพยพจากภาคเหนือเข้ารุกรานจักรวรรดิโรมัน ได้แก่ ฮัน วิติกอธ ออสโตรกอธ ลอมบาร์ด แวนเคิล แองโกล - แซกซอน เบอร์กันเดียน และแฟรงก์ เป็นต้น

อนารยชนกลุ่มต่างๆ สถาปนาราชอาณาจักรขึ้นหลายแห่ง เกิดการสู้รบแย่งชิงอำนาจระหว่าง
เจ้าผู้ครองนคร สงครามระหว่างอาณาจักร สงครามระหว่างผู้นับถือศาสนาคริสต์กับอิสลาม
เป็นต้น การเดินทางหรือการท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความยากลำบาก สังคมและบ้านเมืองเกิดการ
แตกแยกกระส่ำระสาย ศาสนามีบทบาทสำคัญ มีอิทธิพลเหนือสังคม และความเชื่อของคน
ในสมัยนั้น ศาสนาเป็นผู้นำทางความคิด และความรู้ต่างๆ วัดเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาและ
วัฒนธรรม เทววิทยา (Theology) เป็นหัวใจแห่งศาสตร์ทั้งหลาย พระเป็นผู้สอน วิธีการเรียนเป็น
แบบ Scholasticism เน้นการเลียนแบบตามครู จุดสิ่งที่ครูพูด ครูอธิบายทุกคำไว้เป็นความรู้
โดยไม่ได้คิดหาเหตุผลใหม่ๆ วิธีการเรียน การสอน ไม่สนับสนุนให้เกิดการค้นคิดหรือการทดลอง
ใหม่ๆ วิทยาการต่างๆ ในสมัยกลาง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการสังเกต หรือทดลองทางวิทยาศาสตร์
แต่สนใจการเล่นแร่แปรธาตุ และโหราศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่ยังล่าช้า เพราะเชื่อใน
เรื่องโชคลาง วัฒนธรรมและศิลปวิทยาที่เคื่องเรือต้องหยุดชะงักไป เกิดความมืดมนทางวิชาการ
จึงเรียกว่ายุคมืด¹

ในขณะที่ยุโรปเข้าสู่ยุคเสื่อม ศาสนาอิสลามได้อุบัติขึ้นในปี ค.ศ. 613 แล้วเผยแพร่ไปทั่ว
ดินแดนอาหรับ ซิเรีย และเปอร์เซีย หรือตลอดดินแดนตะวันออกกลาง (The Middle East)
ผู้นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่า มุสลิม (Muslims) ค.ศ. 762 ชาวมุสลิมสร้างกรุงแบกแดด (Baghdad)
ขึ้นใกล้เมืองบาบิโลนซึ่งเป็นเมืองเก่า ต่อมากรุงแบกแดดกลายเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรมุสลิม
ผู้นำมุสลิมเรียกว่า กาลิฟ (Caliphs) กาลิฟทุกพระองค์ส่งเสริมศิลปวิทยาการต่างๆ ตลอดจน
การค้า และการท่องเที่ยว มีการฟื้นฟูศิลปวิทยาการของกรีก ด้วยการแปลผลงานของชาวกรีก
เป็นภาษาอาหรับ นอกจากนี้ศาสนาอิสลามยังมีข้อกำหนดไว้ว่า ชาวมุสลิมทุกคนควรเดินทางไป
แสวงบุญที่เมืองเมกกะ (Mecca) อย่างน้อยหนึ่งครั้งในชีวิต การเดินทางจึงได้รับการส่งเสริม
ประกอบกับพวกมุสลิมชอบเดินทางผจญภัย พ่อค้าชาวอาหรับชอบเดินทางไปค้าขายในแดนไกล
แล้วนำความรู้กลับมาให้นักปราชญ์ศึกษาเปรียบเทียบกับความรู้ของชาวกรีก

อิบน์ ฮอกคาล (Ibn - Haukal) นักภูมิศาสตร์อาหรับ ใช้เวลาเดินทางท่องเที่ยวไปทั่ว
ราชอาณาจักรในเอเชีย และแอฟริกาถึง 30 ปี เขาเขียนหนังสือว่าด้วยเส้นทางและราชอาณาจักร
(Book of Roads and Kingdoms) ฮัต มาซูดิ (Al - Masudi) ชาวกรุงแบกแดด เขียนหนังสือ
บรรยายการเดินทางไปโมซัมบิก มาดากัสการ์ จนถึงอินเดียและลังกา กับบรรยายลักษณะของ
ลมมรสุมได้อย่างดี ฮัต มัคดิสี (Al - Magdisi) นักภูมิศาสตร์มุสลิม เสนอให้แบ่งโลกที่รู้จักใน

¹ ยุคมืดอยู่ช่วงต้นของยุคกลาง ราว ค.ศ. 500 - 800

รูปที่ 2.3 แผนที่อาณาจักรอิสลาม ค.ศ.632-750

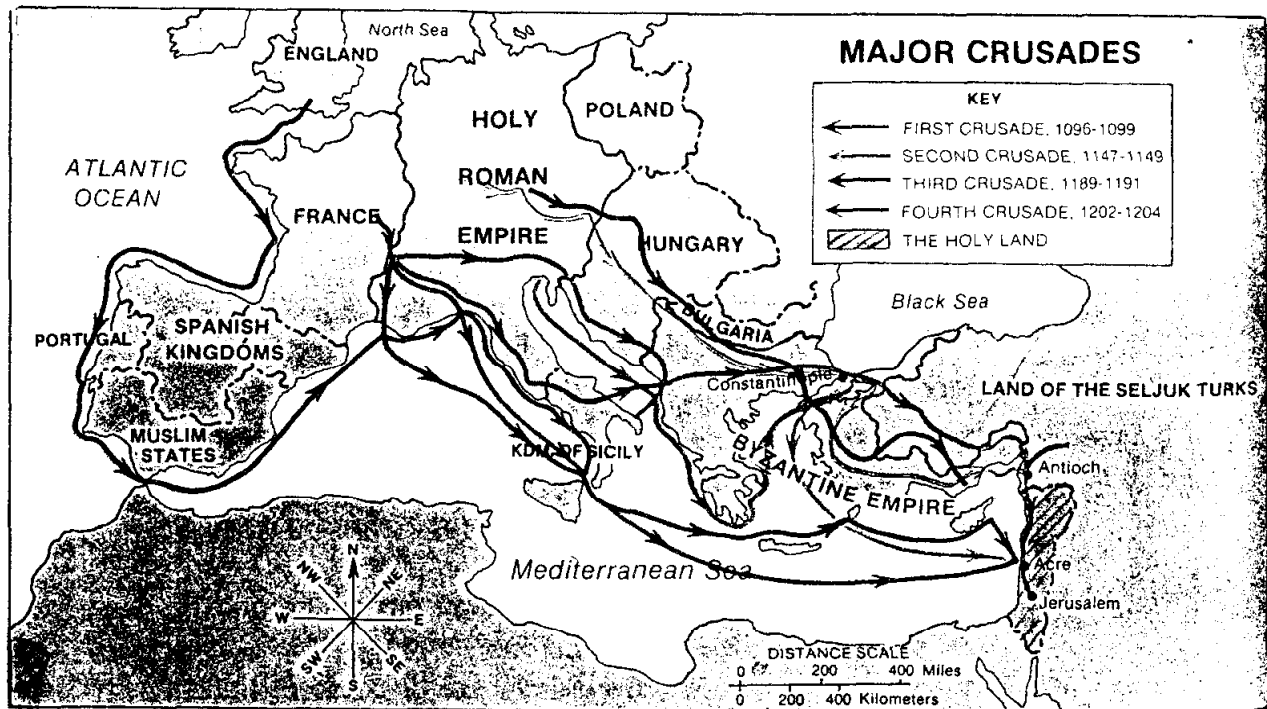
ที่มา : King, Frederick M. and other . , 128

สมัยนั้นออกเป็น 14 เขตอากาศ เขาพบว่าภูมิอากาศจะแตกต่างกันตามละติจูด ตำแหน่งตะวันออก ตะวันตก และมีความเห็นว่า ชีงโลกภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นมหาสมุทร ส่วนชีงโลกภาคเหนือ ส่วนใหญ่เป็นพื้นดิน หลังปี ค.ศ. 900 อาณาจักรอิสลามเสื่อมอำนาจลง และแบ่งแยกอาณาจักร ออกเป็นส่วนๆ ในเวลาต่อมา

จะเห็นได้ว่าแม้การศึกษาค้นคว้าทางภูมิศาสตร์ของชาวยุโรปในยุคกลางตอนต้นจะหยุดชะงัก ลง ชาวมุสลิมซึ่งครอบครองดินแดนตะวันออกกลาง ก็ได้รักษาและสืบทอดวิทยาการที่ได้รับอิทธิพล จากกรีกและโรมันสมัยเรืองอำนาจเอาไว้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อชาวยุโรป ในการฟื้นฟูศิลปวิทยา ในเวลาต่อมา

ในคริสต์ศตวรรษที่ 12 เกิดสงครามครูเสด (Crusades) ระหว่างชาวคริสต์กับมุสลิม ใน ดินแดนปาเลสไตน์ (Palestine) ของตะวันออกกลาง ซึ่งในคำกิริไบเบิ้ลระบุว่าเป็นดินแดน อันศักดิ์สิทธิ์ (Holy Land) เมืองเยรูซาเลม (Jerusalem) รวมอยู่ในดินแดนดังกล่าวด้วย เยรูซาเลม เป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาของชาวยิว คริสเตียน และมุสลิม เดิมดินแดนนี้อยู่ในอาณาจักร โรมัน เมื่อโรมันเสื่อมอำนาจอาณาจักรมุสลิมได้เข้าครอบครองแทน และยินยอมให้ชาวคริสต์ เดินทางไปแสวงบุญยังดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์มานานหลายร้อยปี จนถึง ค.ศ.1071 มุสลิมกลุ่มใหม่ ภายใต้อำนาจของเซลจุกเตอร์ก (Seljuk Turks) เข้ายึดครองอาณาจักรมุสลิมของอาหรับ พยายาม

กีดกันชาวคริสต์ไม่ให้เข้าไปในดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ ประหารชีวิตนักแสวงบุญอย่างโหดร้ายทารุณ และโจมตีอาณาจักรไบเซนไทน์¹ (Byzantine) ซึ่งเป็นอาณาจักรที่มั่นคงทางตะวันออกของชาวคริสต์ในยุโรป ผู้ปกครองไบเซนไทน์ จึงขอความช่วยเหลือจากยุโรปตะวันตก ปี ค.ศ.1095 พระสันตปาปาเออร์บันที่ 2 (Pope Urban 2) ขอร้องให้ชาวยุโรปตะวันตกจัดกองทัพครูเสดไปขับไล่มุสลิม เพื่อยึดดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์กลับมาเป็นของชาวคริสต์สงครามครูเสดจึงเกิดขึ้น และสู้รบกันยืดเยื้อนานกว่า 100 ปี

รูปที่ 2.4 แผนที่เส้นทางการเดินทางของชาวยุโรปในสงครามครูเสด

ที่มา : King, Frederick M. and others . , 156

¹ เมืองหลวงชื่อไบแซนติอุม (Byzantium) ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นกรุงคอนสแตนติโนเปิล (Constantinople) ปัจจุบันคือเมืองอิสตันบูล (Istanbul)

สงครามครูเสดส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง การค้า และการแพร่กระจายความรู้ นักบรรพบุรุษที่กลับจากสงครามได้นำผลิตภัณฑ์จากดินแดนตะวันออก เช่น เครื่องเทศ ผ้าไหม ผ้าซาติน และผลไม้ต่างๆ ตลอดจนความรู้ และเรื่องราวที่ได้พบเห็นจากดินแดนตะวันออกกลางไปเผยแพร่ ต่อมาปี ค.ศ.1275 มาร์โคโปโล (Marco Polo) ชาวอิตาลีเดินทางจากเมืองเวนิส (Venice) ไปเมืองจีนในสมัยจักรพรรดิคูบไลข่าน (Kublai Khan) เขาอยู่ที่เมืองจีนนาน 17 ปี เมื่อกลับยุโรปจึงเขียนหนังสือชื่อ **Travels** ซึ่งบรรยายแบบเล่าเรื่องการเดินทางไปจีน ลักษณะประชาชนและดินแดนที่ได้พบเห็นจากการสังเกต หนังสือเล่มนี้เป็นที่แพร่หลายทั่วไปในยุโรป และถือว่าเป็นหนังสือที่พรรณนาเกี่ยวกับภูมิศาสตร์เอเชีย ที่สำคัญในยุคกลาง เรื่องราวของมาร์โคโปโลเป็นแรงกระตุ้นให้พ่อค้ายุโรปพากันเดินทางตามเส้นทางที่มาร์โคโปโลเล่าไว้ ดินแดนตะวันออกเป็นที่สนใจของชาวยุโรปตะวันตกมากยิ่งขึ้น ในคริสต์ศตวรรษที่ 15 ความต้องการสินค้า เช่น เครื่องเทศ ยารักษาโรค ผ้า ยางงาช้าง ทองคำ เงิน และหินมีค่า เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ทำให้ชาวยุโรปดิ้นรนเพื่อเปิดเส้นทางการค้าใหม่ เนื่องจากเส้นทางเดิมส่วนไม่สะดวก ยากลำบากในการเดินทาง ขนสินค้าได้น้อย และยังมีเสี่ยงภัยจากการถูกโจรปล้น ทำให้ต้องดิ้นรนเพื่อหาเส้นทาง ทางทะเลที่สะดวกกว่า ซึ่งนำไปสู่การริเริ่มการสำรวจทางทะเล

เจ้าชายเฮนรี (Prince Henry) โอรสองค์ที่ 3 ของกษัตริย์โปรตุเกส เป็นนักภูมิศาสตร์และสนใจการเดินทางเรือ ได้ตั้งโรงเรียนสอนการเดินทางเรือ และสอนภูมิศาสตร์โลก พระองค์ได้รับฉายาว่า **Navigator** ทรงสนับสนุนให้นักสำรวจโปรตุเกสแล่นเรือเลียบไปตามชายฝั่งตะวันตกของแอฟริกา เมื่อ ค.ศ.1415 เพราะเชื่อว่าหากอ้อมทวีปแอฟริกา จะสามารถไปถึงดินแดนตะวันออกได้ พระองค์สวรรคตในปี ค.ศ.1460 ก่อนที่จะพบความจริง

คริสโตเฟอร์โคลัมบัส (Christopher Columbus) นักเดินเรือชาวอิตาลี เชื่อว่าโลกกลม หากเดินเรือไปทางตะวันตกก็จะสามารถถึงดินแดนตะวันออกได้เช่นกัน โคลัมบัสได้รับการสนับสนุนจากกษัตริย์เฟอร์ดินานด์ (King Ferdinand) และพระราชินีอิซเบลลา (Queen Isabella) แห่งสเปน เขาออกเดินทางจากเมืองปาลอส (Palos) เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม ค.ศ.1492 และถึงหมู่เกาะบาฮามาร์ (The Bahama Islands) เมื่อ 12 ตุลาคม ค.ศ.1492 แล้วเดินทางไปถึงฝั่งเหนือของอเมริกาใต้ และฝั่งอเมริกากลาง โคลัมบัสเข้าใจว่าดินแดนที่ค้นพบคืออินเดีย โดยไม่รู้ว่าเขาเดินทางมาพบโลกใหม่คือทวีปอเมริกาโดยบังเอิญ ต่อจากนั้นมีนักเดินเรือชาติอื่นๆ ออกสำรวจดินแดนต่างๆ อีกหลายชาติ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส และดัตช์ (Dutch) เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่ายุคกลางตอนปลายเป็นยุคที่การเดินทางสำรวจดินแดนต่างๆเฟื่องฟู ความรู้ทางภูมิศาสตร์ภูมิภาคเกี่ยวกับดินแดนต่างๆ ที่ยังไม่มีผู้ใดสำรวจมาก่อน ได้รับการเปิดเผยและถ่ายทอดออกมาเป็นภาพวาดและข้อเขียน กล่าวถึงลักษณะภูมิประเทศและประชากรของดินแดน

เหล่านั้นเพิ่มมากขึ้น

วิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาคในยุคใหม่

ราวพุทธศตวรรษที่ 21 (กลางคริสตศตวรรษที่ 16) หลังจากการค้นพบโลกใหม่แล้ว เซบัสเตียน มุนสเตอร์ (Sebastian Munster) นักภูมิศาสตร์ชาวเยอรมันได้รวบรวมผลงานของพวกเขาเป็นกลุ่มที่ชออบวาดภาพและเขียนบรรยายเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ตามความคิดและความรู้ที่แต่ละบุคคลมีอยู่ พิมพ์เป็นหนังสือภูมิศาสตร์ชื่อ *Cosmography* จำนวน 6 เล่ม เล่มแรกเป็นภาพวาดและการบรรยายเกี่ยวกับจักรวาล เล่ม 2 - 6 เป็นการบรรยายเกี่ยวกับทวีปต่างๆ ได้แก่ ยุโรป เอเชีย แอฟริกา และโลกใหม่คือทวีปอเมริกาเหนือ และทวีปอเมริกาใต้ มุนสเตอร์ใช้แม่น้ำคอนเป็นแนวแบ่งเขตยุโรปกับเอเชีย และแม่น้ำไนล์แบ่งเอเชียออกจากแอฟริกา ข้อเขียนในบทที่ว่าด้วยเอเชียและอเมริกาได้รับการวิจารณ์ว่าเลวที่สุด แสดงว่ามุนสเตอร์ไม่มีข้อมูลใหม่ ทั้งๆที่สำนักพิมพ์และเขียนแผนที่ในเยอรมันสมัยนั้นมีข้อมูลใหม่ๆ จากนักสำรวจ อย่างไรก็ตาม ผลงานภูมิศาสตร์ของมุนสเตอร์ก็ได้ใช้อ้างอิงกันเป็นเวลากว่าศตวรรษ

พุทธศตวรรษที่ 22 (กลางคริสตศตวรรษที่ 17) เบอห์นฮาร์ด วารีเนียส นักปราชญ์ชาวเยอรมัน ที่ไปอยู่ในฮอลแลนด์ได้เขียนหนังสือชื่อ **การพรรณนาถึงประเทศญี่ปุ่นและสยาม** บรรยายเกี่ยวกับ ลักษณะของประเทศ ประชาชน ศาสนาและการปกครองของประเทศญี่ปุ่น โดยอาศัยข้อมูลที่รวบรวมได้ในกรุงอัมสเตอร์ดัม และเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศไทย แปลจากภาษาละตินของ เจ.ซูเทน วารีเนียส - เขียนหนังสือเล่มนี้สำหรับพ่อค้าชาวดัตช์ที่อยากรู้เกี่ยวกับชาติที่ตนแล่นเรือไปค้าขายด้วย ต่อมา วารีเนียสตระหนักว่า การบรรยายเกี่ยวกับสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง โดยเฉพาะ จะไม่ส่งเสริมวิชาภูมิศาสตร์ ถ้าไม่ได้นำความรู้เหล่านั้นมารวมกันเป็นโครงสร้างเพื่อก่อให้เกิดแนวคิดหลัก ดังนั้นในปี ค.ศ.1649 เขาจึงเขียนหนังสือ **ภูมิศาสตร์ทั่วไป** เนื้อหาประกอบด้วย รูปร่าง มิติ ตำแหน่งของโลก การกระจายแจกแจงพื้นดินและพื้นน้ำ และบรรยายถึงส่วนต่างๆ ของโลกที่ผัดกันไปตามแนวละติจูด ลองจิจูด เขตอากาศ และคุณสมบัติอื่นๆ วารีเนียส พยายามวางรากฐานของวิชาภูมิศาสตร์ให้มีหลักเกณฑ์แน่นอน ด้วยการกำหนดเค้าโครงของวิชาและเนื้อหาของวิชาภูมิศาสตร์ออกเป็น 2 สาขา คือ

1. ภูมิศาสตร์ทั่วไป (General Geography) หมายถึงการบรรยายถึงกฎเกณฑ์หรือหลักการทั่วไปของปรากฏการณ์ธรรมชาติและมนุษย์ อันได้แก่โลกทั้งมวลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ มิติต่างๆ และตำแหน่งของโลก การกระจายแจกแจงพื้นดินและพื้นน้ำ ภูเขา ป่า ทะเลทราย บรรยากาศ ตลอดจนเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ ซึ่งเกิดจากท้องฟ้า โดยใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์

2. ภูมิศาสตร์เฉพาะ (Specific Geography) หมายถึงการบรรยายลักษณะของประเทศใดประเทศหนึ่งหรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งต้องกล่าวถึงทำเลที่ตั้ง ขนาด รูปร่าง ภูมิประเทศ ประชากร พืชพันธุ์ ความอุดมสมบูรณ์ แร่ธาตุ สัตว์ และมีการบรรยายเชิงแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานที่นั้นๆ หรือพื้นที่นั้นๆ ในด้านซึ่งเกี่ยวข้องกับมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในที่นั้น

นักภูมิศาสตร์ในสมัยต่อมาใช้คำว่าภูมิศาสตร์ ระบบ (Systematic Geography) แทนภูมิศาสตร์ทั่วไป และใช้คำว่าภูมิศาสตร์ภูมิภาค (Regional Geography) แทนภูมิศาสตร์เฉพาะ

วาริเนียสได้ให้ขอบข่ายของวิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาค (Regional Geography) ไว้ 3 ส่วนคือ ตอนแรกจะกล่าวถึงเรื่องราวต่างๆที่มาจากสวรรค์ รวมทั้งสิ่งที่ปรากฏอยู่บนสวรรค์ และภูมิภาค ตอนที่ 2 จะเป็นเรื่องราวบนพื้นโลกที่ปรากฏอยู่ในประเทศต่างๆ ซึ่งได้แก่ ที่ตั้ง รูปร่าง ขนาด เส้นกั้นอาณาเขต ภูเขา แม่น้ำ ป่าไม้ ทะเลทราย ความอุดมสมบูรณ์ แร่ธาตุและสัตว์เป็นต้น และตอนที่ 3 เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ ได้แก่ที่อยู่อาศัย รูปร่างลักษณะของมนุษย์ ศิลปะ การค้า วัฒนธรรม ภาษา การปกครอง ศาสนา เมือง และบุคคลที่มีชื่อเสียง

นับได้ว่าวาริเนียสเป็นผู้ริเริ่มแบ่งขอบข่าย และเนื้อหาของวิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาคออกจากวิชาภูมิศาสตร์อย่างเป็นวิชาการมากกว่าสมัยก่อนๆ

ปลายพุทธศตวรรษที่ 23 (ราว ค.ศ.1750) มีข้อมูลใหม่เกี่ยวกับโลกมากขึ้น นำไปสู่การจัดระบบใหม่ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของภูมิศาสตร์สากลแทนภูมิศาสตร์แบบเก่า ภูมิศาสตร์สมัยใหม่ ค้นคิดวิธีการใหม่มาใช้เช่น ใช้เส้นไอโซเทอร์ม (Isotherm) เส้นชั้นความสูง (Contour) และได้มีความพยายามหาวิธีการแบ่งพื้นโลกออกเป็นเขตย่อยๆ เช่น ฟิลิปปี บูอาช (Philippe Buache) นักภูมิศาสตร์ชาวฝรั่งเศส แบ่งพื้นโลกออกเป็นเขตที่ราบลุ่มใหญ่ๆ โดยใช้แนวทิวเขาที่ต่อเนื่องกันเป็นเขตแบ่ง ทิวเขาจะเป็นแนวแบ่งแยกเขตลุ่มน้ำ และสันปันน้ำของลำธารต่างๆ จอห์น คริสโตเฟอร์ กัตเตอร์ (John Christopher Gatterer) นักภูมิศาสตร์ชาวเยอรมัน ระบุว่าเขตลุ่มน้ำเป็นภูมิภาคธรรมชาติ และใช้เป็นหลักในการจัดระบบลุ่มน้ำ ส่วนตัวเขาใช้พรมแดนทางการเมืองและทางธรรมชาติ เขาแบ่งยุโรปตะวันตกออกจากทวีปยุโรป โดยใช้พรมแดนทางการเมืองกับเทือกเขาไพเรเนส (Pyrenees Mts.) และเทือกเขาแอลป์ (Alps Mts.) เป็นแนวแบ่ง และในยุคเดียวกันนี้เอง มัลเท เบริง (Malte Brun) นักภูมิศาสตร์ชาวเดนมาร์ก ที่ไปตั้งรกรากอยู่ในฝรั่งเศส ได้เขียนหนังสือภูมิศาสตร์สากลฉบับย่อขึ้น 6 ฉบับ เนื้อหาครึ่งหลังของเล่มแรกและอีก 5 เล่ม กล่าวถึง การแบ่งโลกออกเป็นส่วนๆ โดยยึดประเทศเป็นหลัก เบริงกล่าวถึงวิธีการบรรยายไว้ว่า เมื่อต้องการบรรยายพื้นที่อันกว้างใหญ่ของประเทศหนึ่งอย่างละเอียด จะทำได้ 2 แบบคือ **แบ่งโดยยึดเอารัฐบาล** หัวเมืองและอำเภอเป็นหลัก อีกแบบคือ **แบ่งตามลักษณะประชากรที่อาศัย** อยู่ในประเทศนั้นๆ (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร 2527, 41)

นักภูมิศาสตร์ชาวเยอรมันที่มีชื่อเสียงโด่งดังมากในสมัยคลาสสิกท่านหนึ่ง และได้รับเกียรติว่าเป็นบิดาของภูมิศาสตร์ภูมิภาคยุคใหม่ คือคาร์ล ริทเทอร์ เขามีชีวิตอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2322 - 2402 (ค.ศ. 1779 - 1859) หนังสือภูมิศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของเขาคือภูมิศาสตร์ยุโรป และภูมิศาสตร์สากล ชื่อ เอค कुณ เด (Erdkunde) ภาษาอังกฤษแปลว่า The Science of the Earth in Relation of Nature and the History of Mankind เนื้อหาส่วนใหญ่ในหนังสือภูมิศาสตร์ยุโรป ประกอบด้วย ภูมิศาสตร์เชิงประวัติ มีตัวเลขข้อมูลประกอบครบบริบูรณ์สำหรับสมัยนั้น มีแผนที่แสดงความสูงของทิวเขา การกระจายของพืชพันธุ์ การเกษตร และสัตว์ต่างๆ อธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์เหล่านั้น ส่วนภูมิศาสตร์สากลกล่าวถึงภูมิภาคต่างๆของโลก ด้วยการรวบรวมและเลือกสรรข้อมูลต่างๆที่มีอยู่แล้ว มาจัดรูปใหม่ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผลของปรากฏการณ์ต่างๆ โดยเริ่มจากสิ่งที่ง่ายไปสู่สิ่งที่ซับซ้อน เพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งหมดของพื้นที่ ลักษณะการเขียนน่าอ่าน เพลิดเพลิน และได้ความรู้ ในการกำหนดแบ่งเขตพื้นที่ ริทเทอร์ ใช้พรมแดนธรรมชาติ ริทเทอร์เชื่อว่า ภูมิศาสตร์มีศูนย์กลางอยู่ที่คน และจะต้องศึกษาวิถีโลกเพื่อคน วิธีการภูมิศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่เกิดจากการสังเกต เก็บข้อมูลไปทีละอย่าง ไม่ใช่เริ่มด้วยเหตุผล แล้วตั้งสมมุติฐาน แล้วจึงไปสังเกต ความสำเร็จของริทเทอร์คือการปูพื้นฐานทางด้านภูมิศาสตร์กายภาพในรูปภูมิภาค สำหรับภูมิภาคที่ศึกษาใช้ทวีปเป็นเกณฑ์ โดยถือว่าเป็นหน่วยพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์

นักภูมิศาสตร์เยอรมันสมัยเดียวกับริทเทอร์ที่ได้ชื่อว่าเป็นบิดาของภูมิศาสตร์ระบบสมัยใหม่ คือ อเล็กซานเดอร์ ฟอน ฮุมโบลด์ท์ (Alexander von Humboldt) เขามีชีวิตอยู่ระหว่าง (ค.ศ. 1769 - 1859) ฮุมโบลด์ท์ท่องเที่ยวไปทั่วทั้งในยุโรปและอเมริกา แล้วเขียนบันทึกการเดินทางของเขาไว้ 30 เล่ม พิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศส ชื่อว่า **การเดินทางในเขตร้อนของทวีปใหม่** (Voyage aux régions équinoxiales du Nouveau Continent) ถือเป็นรายงานการสำรวจเชิงวิชาการที่โด่งดังที่สุดในสมัยนั้น เนื้อหาเล่มที่ 1 - 14 ว่าด้วยพืชในเขตร้อน เล่มที่ 15 - 16 ว่าด้วยเทือกเขาแอนดิส และชาวพื้นเมืองในทวีปอเมริกา เล่มที่ 17 ประกอบด้วยแผนที่ทางภูมิศาสตร์ของทวีปใหม่ เล่มที่ 18 ว่าด้วยประวัติภูมิศาสตร์ของทวีปอเมริกา และความก้าวหน้าทางดาราศาสตร์ในศตวรรษที่ 15 - 16 ในทวีปนั้น เล่มที่ 19 ว่าด้วยแผนที่ของประเทศนิวกินี คือเม็กซิโก เล่มที่ 20 ว่าด้วยภูมิศาสตร์กายภาพของเทือกเขาแอนดิสและประเทศต่างๆ เล่มที่ 21 - 22 บรรยายเกี่ยวกับดาราศาสตร์ โดยใช้วิธีทางตรีโกณมิติ การวัดความกดอากาศ โดยใช้บารอมิเตอร์ และเหตุการณ์ระหว่างการเดินทางในเขตร้อนของทวีปใหม่ เล่มที่ 23 - 24 ว่าด้วยสัตว์ที่อาศัยในทวีปใหม่ และสัตว์น้ำในมหาสมุทรแอตแลนติก เล่มที่ 25 - 26 ว่าด้วยการเมือง การปกครอง ของประเทศเม็กซิโก เล่มที่ 27 ว่าด้วยภูมิศาสตร์พืชในเขตร้อน และ

ภูมิศาสตร์กายภาพในเขตร้อนของทวีปใหม่ เล่มที่ 28 - 30 ว่าด้วยประวัติการเดินทางในภูมิภาคต่างๆ ในเขตร้อนระหว่าง ค.ศ.1799 - 1804 กล่าวกันว่าเล่มที่ 25 - 26 เป็นหนังสือภูมิศาสตร์ภูมิภาคที่ดีที่สุดในขณะนั้น หนังสือสองเล่มดังกล่าวบรรยายถึงระบบเศรษฐกิจ ทรัพยากร และการผลิต ในแง่ความสัมพันธ์กับประชากร และสภาพทางการเมืองของเม็กซิโก โดยมีตัวเลขประกอบคำอธิบายมากมาย เขามีความเห็นว่าการที่จะเพิ่มความมั่งคั่งของประเทศคือปรับปรุงพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. 2527 , 47)

สมัยพุทธศตวรรษที่ 25 (กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19) โลกแห่งวิชาการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว วิชาการต่างๆ แยกแยกสาขาออกไปมากมาย นักภูมิศาสตร์ในยุคนี้มุ่งสนใจภูมิศาสตร์ภูมิภาคมากกว่าภูมิศาสตร์ระบบ นักภูมิศาสตร์เยอรมันที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้พยายามรักษาสมดุลระหว่างภูมิศาสตร์ระบบกับภูมิศาสตร์ภูมิภาค คือ ริชโชเฟน เขาได้กำหนดขอบเขต และวิธีการทางภูมิศาสตร์แผนใหม่ไว้ว่า นักภูมิศาสตร์ต้องสนใจปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิด ในลักษณะสัมพันธ์ร่วมกันบนผิวโลก ณ ที่ใดที่หนึ่ง ด้วยการอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ แล้วจึงศึกษาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในพื้นที่นั้น ปรากฏการณ์ที่จำเป็นต้องศึกษาแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ ด้านกายภาพ ด้านพืชและสัตว์ ด้านมนุษย์และผลงาน ริชโชเฟน บัญญัติคำว่า CHOROLOGY คือ **ภูมิภาคศึกษา** (Regional Studies) ขึ้นใช้ เพราะเห็นว่าแทนที่จะศึกษาทั้งโลก น่าจะหันมาศึกษาพื้นที่ที่มีขนาดเล็กลง ตั้งแต่ทวีป ภูมิภาค ภูมิภาคขนาดเล็ก ลงไปถึงระดับท้องถิ่น วิธีการศึกษาพื้นที่ทำได้ 2 แนว อย่างแรกคือ **ภูมิศาสตร์เฉพาะ** จะพิจารณาพื้นที่หรือสิ่งต่างๆ ที่จะศึกษาด้วยการรวบรวมปรากฏการณ์และสิ่งต่างๆ ในพื้นที่อย่างมีระบบ เนื่องจากจำนวนของสิ่งเหล่านั้นมีมากมาย จึงใช้วิธีการบรรยายอย่างกว้างๆ ในเรื่องเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ พรมแดน การตั้งถิ่นฐาน ประชากร ภาษา สภาพทางสังคม การอุตสาหกรรม และเส้นทางคมนาคม เป็นต้น โดยใช้วิธีการสังเคราะห์ ซึ่งถือว่าเป็นภูมิศาสตร์ภูมิภาค (Chorography) อีกอย่างคือ **ภูมิศาสตร์ทั่วไป** เป็นการพิจารณาปรากฏการณ์ต่างๆ ที่จะศึกษา แล้วอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดในลักษณะสัมพันธ์ร่วมกันบนผิวโลก โดยใช้วิธีการวิเคราะห์แต่ถ้าหากรวมเอาวิธีการทั้ง 2 เข้าด้วยกัน คือ เลือกศึกษาปรากฏการณ์ในพื้นที่บางแห่ง ไม่เพียงคำนึงถึงความจริงที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่เท่านั้น แต่พยายามอธิบายความแตกต่างทางพื้นที่ของปรากฏการณ์เหล่านั้น โดยค้นหาสาเหตุและความสัมพันธ์ที่แปรเปลี่ยนอยู่เสมอในพื้นที่นั้นด้วย เรียกว่า **การศึกษาภูมิภาคขั้นสูง** (Chorological Studies)

แนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษา พื้นที่หรือภูมิภาคที่ ริชโชเฟน ริเริ่มไว้นั้น ฮัลเฟรด เฮทเนอร์ ซึ่งเป็นศิษย์ของริชโชเฟน ได้นำไปขยายความต่อ เฮทเนอร์เน้นการศึกษาพื้นที่หรือภูมิภาค

โดยใช้หลักการอธิบายซึ่งอาจทำได้โดยการสังเคราะห์หรือวิเคราะห์ การสังเกต บันทึกข้อเท็จจริง ในสถานที่จริงเป็นวิธีการพื้นฐานทางภูมิศาสตร์ เซทเนอร์พัฒนาความก้าวหน้าให้ภูมิศาสตร์มนุษย์ และภูมิศาสตร์ภูมิภาคอย่างมาก งานเขียนที่สำคัญมีมากมายเช่น หลักพื้นฐานของภูมิศาสตร์ ภูมิภาค (Foundations of Regional Geography) ภูมิศาสตร์ภูมิภาคเปรียบเทียบ (Comparative Regional Geography) ภูมิศาสตร์รัสเซีย ภูมิศาสตร์อังกฤษ และภูมิศาสตร์ยุโรป เป็นต้น เซทเนอร์มีอายุอยู่ราว พ.ศ.2413 - 2484 (ค.ศ.1870 - 1941)

ในยุคเดียวกันนี้นักภูมิศาสตร์ชาวเยอรมันอีกท่านหนึ่งคือ ออตโต ชลูเตอร์ (Otto Schluter) เป็นผู้นำแนวคิดที่เรียกว่า กลุ่มภูมิทัศน์ (Landscape School) มาเผยแพร่ ชลูเตอร์แนะนำ การพิจารณาพื้นที่ หรือบริเวณที่ศึกษา ควรเริ่มจากประสบการณ์ในรูปสัญชาตญาณ (perception) คือ ประสบารับรู้จึงเกิดภาพรวมๆ เกี่ยวกับพื้นที่นั้น เขาเห็นว่าควรศึกษาภูมิทัศน์ซึ่งเป็นปัจจัยทางวัตถุ เท่านั้น ในการกำหนดเขตภูมิภาค เนื้อหาที่ไม่ใช่วัตถุในพื้นที่ เช่น การเมืองการปกครอง สภาพทางสังคม ความเชื่อทางศาสนา ไม่ควรนำมาพิจารณา แม้สิ่งนั้นเป็นตัวแปรที่ช่วยอธิบายคุณลักษณะของภูมิทัศน์ก็ตาม

ผู้นำและผู้ก่อตั้งภูมิศาสตร์สมัยใหม่ในฝรั่งเศส คือ พอล วิตาล เดอ ลา บลาซ (Paul Vidal de la Blache) เขามีชื่อเสียงจากการเขียนหนังสือชื่อ **รัฐและประเทศใหม่ในยุโรป** เมื่อ ค.ศ.1889 จากนั้นมีผลงานชิ้นเยี่ยมอีกหลายชิ้น ซึ่งถือว่าเป็นแบบฉบับของการเขียน ภูมิศาสตร์ในฝรั่งเศส เช่น ฝรั่งเศสตะวันออก ทิวทัศน์ภูมิศาสตร์ฝรั่งเศส และหลักภูมิศาสตร์สากล เป็นต้น เดอลาบลาซเชื่อมั่นว่าการวิเคราะห์ภูมิภาคแบบใช้พื้นที่เล็กเป็นผลงานสุดยอดของ ภูมิศาสตร์ เขาคิดค้นความคิดที่เอาเขตลุ่มน้ำเป็นหน่วยพื้นที่ศึกษา แต่แนะนำให้ใช้ภูมิภาคย่อยๆ หรือพื้นที่ขนาดเล็กๆ ในระดับท้องถิ่น ที่มีลักษณะกลมกลืนกันซึ่งเรียกว่า **เปอี (Pays)** เป็นพื้นที่ศึกษา ก่อนที่จะขยายพื้นที่ศึกษาออกไปเป็นจังหวัดหรือประเทศ แต่ยังมีปัญหาในการกำหนด บริเวณที่ศึกษา คือไม่มีเกณฑ์ที่จะแยกบริเวณต่างๆออกจากกัน ซึ่งโดยทั่วไป **ใช้พรมแดนทางการปกครอง** หรือไม่กี่ **ใช้พรมแดนทางกายภาพ** ที่เด่นชัดเป็นเขตแบ่ง การศึกษา ภูมิภาคในทัศนะของเดอลาบลาซ **จะพิจารณามนุษย์และผลงานของมนุษย์มากกว่าผลงานของธรรมชาติ** เขาเชื่อว่าธรรมชาติมิได้ผูกมัดมนุษย์โดยสิ้นเชิง แต่กลับหยิบยื่นความเป็นไปได้ต่างๆให้มากมาย การเสนอผลการศึกษาภูมิศาสตร์ภูมิภาคจะเสนอเป็นเอกสารเรียกว่า **โมนोगราฟ (Monograph)** ซึ่งเป็นการสังเคราะห์ทางภูมิภาคที่เด่นชัดทางด้านเนื้อหาและสำนวน ที่กลายเป็นพื้นฐานของการเขียนตำราภูมิศาสตร์ในฝรั่งเศส ดังนั้นผลงานทางภูมิศาสตร์ของนักภูมิศาสตร์ฝรั่งเศสในยุคนี้จะเขียนเกี่ยวกับเปอีของฝรั่งเศส เช่นเขียนเกี่ยวกับแคว้นปีการ์ดี (Picardy)

แคว้นแฟลนเดอร์ (Flanders) เขตพีเรนีส และเขตภูเขาแอลป์ นักภูมิศาสตร์ฝรั่งเศสคนอื่นๆ จะศึกษาเมืองต่างๆ เช่น เลอเวงวิลล์ (Luneville) รูออง (Rouen) คาง (Caen) นังซี (Nancy) ลีออนส์ (Lyons) เป็นต้น

ในประเทศอังกฤษ ความก้าวหน้าทางภูมิศาสตร์ช้ากว่าเยอรมนี และฝรั่งเศส เพราะหันไปสนใจภูมิศาสตร์ประยุกต์ เช่นการทำแผนที่ และการสำรวจดินแดนการพัฒนาด้านวิชาการ เริ่มราว พ.ศ.2432 (ค.ศ.1889) นักภูมิศาสตร์อังกฤษในยุคนั้นที่สนใจด้านภูมิศาสตร์ภูมิภาคคือ เอ.เจ. เฮอ์เบิร์ตสัน (A.J. Herbertson) เขาเสนอเกณฑ์ในการกำหนดเขตภูมิภาค ไว้ในบทความชื่อ **ภูมิภาคธรรมชาติที่สำคัญของโลก** (Major Natural Regions of the World) โดยใช้ลักษณะอากาศ พืช และความสูง สำหรับลักษณะอากาศประกอบด้วยข้อมูลปริมาณน้ำฝน และอุณหภูมิ เขามีความเห็นว่างภูมิภาคธรรมชาติควรเกิดจากความกลมกลืน ทางด้านภูมิประเทศ ภูมิอากาศและพืชพันธุ์ เขตภูมิภาคจึงมีความหมายในแง่โครงสร้างไม่ใช่เป็นประเทศอย่างที่เคยปฏิบัติกันมา เขายอมรับว่าอิทธิพลของมนุษย์มีความสำคัญ แต่ก็ได้ใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งเขตภูมิภาค เฮอ์เบิร์ตสัน แบ่งภูมิภาคธรรมชาติของโลกออกเป็นโซนตามลักษณะของอุณหภูมิ ได้แก่ เขตขั้วโลก เขตอบอุ่น เขตร้อน และเขตร้อนเขตร้อน แต่แต่ละเขทยังแบ่งย่อยออกไปอีก โดยใช้ปริมาณน้ำฝนเป็นเกณฑ์ เขตภูมิภาคธรรมชาติของเฮอ์เบิร์ตสันแบ่งเป็น 15 แบบ

เอช.เจ. เฟลอร์ (H.J. Fleure) นักภูมิศาสตร์อังกฤษยุคเดียวกับ เฮอ์เบิร์ตสัน เขาตั้งสมมติฐานขึ้นว่ากิจกรรมต่างๆ ส่วนเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สามประการคือ โภชนาการ การสืบพันธุ์ และการยกระดับความเป็นอยู่ ในการกำหนดเขตภูมิภาค เขาตัด 2 ประเด็นแรกออกเพราะเห็นว่าถ้าไม่มีเรื่องดังกล่าว มนุษย์คงสูญพันธุ์ ดังนั้นเกณฑ์ที่เขาใช้คือระดับความเป็นอยู่ เฟลอร์แบ่งโลกออกเป็น 7 เขต (Fleure 1962 อ้างจาก ฉัตรชัย 2527,94) คือ

1. เขตอันเต็มไปด้วยความหิวโหย
2. เขตอศฯ อยากๆ
3. เขตอันอุดมสมบูรณ์
4. เขตที่ต้องใช้ความพยายาม
5. เขตอันเต็มไปด้วยความยากลำบาก
6. เขตอพยพเร่ร่อน
7. เขตอุตสาหกรรม

อีกท่านหนึ่งคือ เจ.เอฟ. อุนสเต็ด (J.F. Unstead) ได้แบ่งโลกออกเป็นเขตภูมิภาค ใน พ.ศ.2459 (ค.ศ.1916) โดยใช้เกณฑ์ทางด้านกายภาพ และมนุษย์ อุนสเต็ดเห็นว่าอาจแบ่งภูมิภาคออกไปได้ในระดับต่างๆกัน อาจเริ่มด้วยห้องถิ่นขนาดเล็ก และค่อยๆขยายขึ้นไปจนถึง

บริเวณขนาดใหญ่

หากกล่าวโดยสรุปการศึกษาภูมิภาคในประเทศอังกฤษจะศึกษาภูมิภาคโดยการแบ่งโลก ส่วนที่มีลักษณะเหมือนกันออกเป็นเขตต่างๆ มีการศึกษาภูมิภาคส่วนใดส่วนหนึ่งอย่างละเอียด โดยค้นหาสาเหตุว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เป็นการศึกษาข้อเท็จจริงในเชิงพรรณนาบรรยายส่วนต่างๆของโลก

ในสหรัฐอเมริกา หลังการประกาศอิสรภาพจากอังกฤษในปี ค.ศ.1776 แล้วปรากฏว่า ชาวอเมริกันไม่มีความรู้เกี่ยวกับประเทศและชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง เนื่องจากไม่มีการเรียน การสอนวิชาภูมิศาสตร์ในโรงเรียนอย่างจริงจัง จนกระทั่งพระรูปหนึ่งชื่อ เจดดาห์ มอร์ส (Jedediah Morse) ซึ่งจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเยล เขียนตำราภูมิศาสตร์เล่มแรกชื่อ **ภูมิศาสตร์อเมริกัน** (American Geography) ขึ้น เพื่อนำไปใช้ในโรงเรียนมัธยม และอีกเล่มหนึ่งชื่อ **ภูมิศาสตร์ทั่วไปเกี่ยวกับอเมริกัน** (American Universal Geography) หนังสือทั้ง 2 เล่มได้รับการแก้ไขปรับปรุงและพิมพ์ขึ้นอีกหลายครั้งในช่วง ค.ศ.1789 - 1819 เพราะเป็นที่นิยมแพร่หลายทั้งในโรงเรียน วิทยาลัย และบุคคลทั่วไป จึงอาจกล่าวได้ว่าการศึกษาวิชาภูมิศาสตร์ได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

พัฒนาการทางด้านวิชาภูมิศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา เริ่มขึ้นจากนักภูมิศาสตร์ชาวสวิส 2 คน คือ หลุยส์ อักัสซี (Louis Agassiz) และ อาร์โนลด์ กุโยต์ (Arnold Guyot) อพยพไปอยู่ในสหรัฐอเมริการาว ค.ศ.1848 และนำแนวความคิดของนักภูมิศาสตร์เยอรมันไปเผยแพร่ แต่ทั้ง 2 คน สนใจทางด้านภูมิศาสตร์กายภาพ ที่ในสมัยนั้นเรียกว่า Physiography ภูมิศาสตร์กายภาพ จึงได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเรื่อยมาจนถึง ค.ศ.1925 คาร์ล ชวเออร์ ศาสตราจารย์ทาง ภูมิศาสตร์ของมหาวิทยาลัย แคลิฟอร์เนียแห่งเมือง เบร์คเลย์ (Berkeley) เสนอบทความชื่อ **ลักษณะของภูมิทัศน์** (The Morphology of Landscape) ซึ่งเน้นความสนใจต่อรูปแบบ และการจัดพื้นที่ของสิ่งต่างๆที่เกิดจากการตัดแปลงทิวทัศน์ธรรมชาติของมนุษย์ เขาชักชวนให้นักภูมิศาสตร์สำรวจศึกษาภูมิทัศน์ที่มนุษย์เข้าตัดแปลงครอบครอง ชวเออร์เชื่อว่ามนุษย์ยึดเอา วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมต่างๆ เป็นหลักในการแสวงหาผลประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม ภูมิประเทศที่มนุษย์ตัดแปลงปรับปรุงจะกลายเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) แนวคิดของเขาทำให้นักภูมิศาสตร์ หันไปศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพื่อหาปฏิกริยาระหว่างปรากฏการณ์ต่างๆที่ทำให้บริเวณนั้นมีคุณลักษณะเด่นชัด และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบริเวณนั้น ดังนั้นในการศึกษาภูมิภาคจะใช้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นหลัก และมีการออกปฏิบัติการภาคสนามควบคู่กันไป ด้วย สมัยของชวเออร์ให้ความสนใจปรากฏการณ์ทางกายภาพน้อยลง แต่ให้ความสนใจศึกษา

การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ การวางกฎเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ เพื่อใช้เป็นบริเวณออกปฏิบัติภาคสนาม ซึ่งนำไปสู่การศึกษาแบบภูมิภาคต่างๆ

ริชาร์ด ฮาร์ทซอร์น นักภูมิศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน เป็นอีกผู้หนึ่งที่ชื่นชมและสนับสนุนการศึกษาภูมิศาสตร์ภูมิภาคมาก เขานำแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาพื้นที่หรือภูมิภาคของ เฮทเนอร์ไปเผยแพร่จนเป็นที่รู้จักและแพร่หลายทั่วไปตั้งแต่ราว พ.ศ.2473 (ประมาณ ค.ศ. 1930) เขานำความรู้ทางภูมิศาสตร์ไปวิเคราะห์พื้นที่เล็กๆ โดยการออกสำรวจภาคสนาม ศึกษาการใช้ที่ดิน และปัจจัยทางวัฒนธรรมโดยละเอียด เพื่อเปรียบเทียบว่าพื้นที่แต่ละแห่งมีความแตกต่าง และคล้ายคลึงกันอย่างไร ในปัจจัยทางธรรมชาติ และปัจจัยที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามความคิดของ ฮาร์ทซอร์น วิชาภูมิศาสตร์คือภูมิศาสตร์ภูมิภาค ความคิดดังกล่าวได้แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในสหรัฐอเมริกา อาจกล่าวได้ว่าช่วง พ.ศ.2473 - 2493 (ค.ศ.1930 - 1950) เป็นยุคของภูมิศาสตร์ภูมิภาค ตำราภูมิศาสตร์ที่เด่นๆ ส่วนออกมาในรูปของภูมิศาสตร์ภูมิภาคแทบทั้งสิ้น

ภูมิศาสตร์ภูมิภาคในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

จากความหมายของวิชาภูมิศาสตร์ที่ให้คำจำกัดความว่า หมายถึงศาสตร์เกี่ยวกับพื้นที่ การศึกษาภูมิศาสตร์ตามความหมายนี้ในระยะแรก จะเป็นการศึกษาการกระจาย แจกแจงของปรากฏการณ์บนพื้นที่ ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลของปรากฏการณ์เหล่านั้น ต่อมาจึงศึกษาความแตกต่างทางพื้นที่ เน้นการศึกษารูปแบบ โครงสร้าง ความสัมพันธ์ หรือเทศสัมพันธ์กันในพื้นที่ และปฏิสัมพันธ์ ของปรากฏการณ์ต่างๆที่มีต่อกันในพื้นที่ตามลำดับ ในส่วนของวิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาค ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของวิชาภูมิศาสตร์นั้น เป็นการศึกษาสิ่งที่ปรากฏอยู่เฉพาะแห่งบนพื้นผิวโลก แต่เดิมจะแบ่งพื้นที่ศึกษาออกเป็นขนาดต่างๆ ตั้งแต่บริเวณกว้างใหญ่ระดับทวีป ประเทศ หรือกำหนดเป็นเขตภูมิภาคต่างๆตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น เป็นต้น แต่การศึกษาเพื่อให้มีความรู้ในพื้นที่นั้นละเอียดทุกแง่มุม จนสามารถมองเห็นคุณลักษณะของพื้นที่ดังกล่าวได้ชัดเจน ไม่สามารถทำได้ในพื้นที่ขนาดใหญ่ ดังนั้นเพื่อให้ผู้ศึกษาสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้สะดวก จึงมีการแบ่งแยกพื้นที่ของประเทศออกเป็นส่วนย่อย ซึ่งเรียกหน่วยพื้นที่นั้นว่า **ภูมิภาค** หรือ **ภาค** ในการศึกษาแต่ละพื้นที่จะศึกษาการกระจายทางพื้นที่ ความแตกต่างทางพื้นที่ และการวิเคราะห์พื้นที่ในแง่มุมต่างๆจากปัจจัยที่ปรากฏในพื้นที่นั้นหรือได้รับอิทธิพลมาจากพื้นที่อื่นในลักษณะที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

วิธีการของภูมิศาสตร์ภูมิภาคมุ่งศึกษาในเชิงคุณภาพ (qualitative) ผลงานการศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นการบรรยายหรือพรรณนาเกี่ยวกับพื้นที่ที่ศึกษา ทำให้ได้มาตรฐานยาก ขาดความรัดกุม

เที่ยงตรง ถูกต้อง และเชื่อถือ เพราะมักเอนเอียงตามใจผู้เขียน ชาววิธีการทางวิทยาศาสตร์
เกณฑ์ที่นักภูมิศาสตร์นำมาใช้อธิบาย เป็นการแสดงความเห็นว่า ปัจจัยอะไรเหมาะหรือไม่
เด่นหรือไม่ ไม่มีอะไรเป็นเครื่องตัดสินว่าปัจจัยนั้นๆ ทำให้บริเวณนั้นเกิดลักษณะเด่นชัด เป็นผลให้
ข้อความทางภูมิศาสตร์ที่ปรากฏ ไม่เป็นที่ยอมรับ ดังนั้นเมื่อศึกษาภูมิภาคเสร็จแล้ว ผลการศึกษา
ดังกล่าวไม่มีประโยชน์อะไร ไม่มีใครนำไปใช้ เป็นการศึกษาที่ทําเพื่อวิชาการ แต่ไม่มีประโยชน์
ต่อสังคม จึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์และวิธีการศึกษา เอเตียง จูบยา (Etien Juillard)
นักภูมิศาสตร์ฝรั่งเศส เสนอให้เลิกการศึกษาภูมิภาคในเชิงค้นหาคูณลักษณะบางประการของ
ภูมิภาค และแนะนำให้วิเคราะห์บทบาทหน้าที่แทน (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร 2527,87) แนวการ
ศึกษาค้นคว้าวิชาภูมิศาสตร์จึงเปลี่ยนจากการบรรยาย ไปสู่การวิเคราะห์และมุ่งค้นหาคูณภูมิจาก
ภูมิภาคต่างๆ การศึกษาภูมิภาคแบบเดิมที่ศึกษาพื้นที่กว้างใหญ่ จึงค่อยๆเปลี่ยนเป็นพื้นที่ขนาดเล็ก
และเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นมากกว่าบริเวณไกลตัว มุ่งศึกษาภาวะสังคมและกิจกรรมของมนุษย์มากกว่า
ตัวแปรทางด้านกายภาพต่างๆ ส่วนวิธีการศึกษาได้นำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในรูปแบบตัวเลข สถิติ
ที่เรียกว่าการปริมาณวิเคราะห์ (quantitative analysis) หรือการศึกษาเชิงปริมาณมาใช้ตั้งแต่ราว
ค.ศ.1955 ดังนั้นการเสนอข้อมูลจากเดิมที่ใช้วิธีอธิบายจากหลักฐานที่สังเกตเห็น หรือรวบรวมมาได้
มาเป็นการแสดงด้วยตัวเลข ใช้ภาษาทางคณิตศาสตร์ และวิธีทางสถิติ แล้วแปลกลับมาเป็นคำ
อธิบาย ผลการศึกษาจึงมีคุณค่ามากขึ้น มีความถูกต้องในเนื้อหาวิชา และเป็นวิชาการขึ้น สามารถ
นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนพัฒนาภูมิภาคต่างๆ

ภูมิศาสตร์ภูมิภาคในยุคโลกาภิวัตน์

ในพุทธศตวรรษที่ 26 (ตั้งแต่ราว ค.ศ.1960) ได้มีการนำเทคโนโลยีการสำรวจข้อมูลจาก
ระยะไกล (Remote Sensing) มาใช้ประโยชน์ในการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ จากนั้นจึงนำ
คอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการทำแผนที่และเก็บข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ซึ่งต่อมาพัฒนามาเป็น
ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geography Information System : GIS) เดิมตัวราว พ.ศ. 2523
(ค.ศ.1980) และเป็นที่นิยมแพร่หลายจนอาจกล่าวได้ว่า ตั้งแต่ ค.ศ. 1980 เป็นยุคของภูมิศาสตร์
ด้านเทคนิคและวิธีการ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จึงเป็นเครื่องมือช่วยในการศึกษาค้นคว้าของ
ภูมิศาสตร์สาขาต่างๆ สำหรับวิชาภูมิศาสตร์ภูมิกานั้น หากพื้นที่ที่ศึกษาได้จัดทำระบบฐานข้อมูล
เชิงคุณลักษณะ (attribute data) และข้อมูลเชิงพื้นที่หรือข้อมูลภาพ (raster or image data)
ไว้แล้ว ก็สามารถนำ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาใช้สนับสนุนการศึกษภูมิภาค และวิเคราะห์
พื้นที่ให้สามารถทำได้สะดวก และรวดเร็วขึ้นกว่าเดิม

ราว พ.ศ. 2533 (ค.ศ.1990) มีการพัฒนาระบบสารสนเทศ ด้วยการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการสื่อสารและโทรคมนาคม ทำให้สังคมมนุษย์แคบลง ข้อมูลข่าวสารทั่วโลกสามารถแพร่กระจายถ่ายทอดให้รับรู้กันได้ทั่วโลกในเวลารวดเร็ว เป็นยุคที่ประชาคมโลก สามารถรับรู้ สัมพันธ์ หรือรับผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้นในโลก ไม่ว่าจะบริเวณใดก็ตาม ได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง โดยไม่มีสิ่งใดขวางกั้นได้ จึงเรียกว่าเป็นยุค โลกาภิวัตน์ (Globalization) หรือโลกไร้พรมแดน เป็นยุคที่หมดความหลากหลายในอุดมการณ์ทางการเมือง และยุคสังคมนิยมระหว่างค่าย คอมมิวนิสต์กับค่ายประชาธิปไตย แต่กลับเป็นยุคที่ระบบเศรษฐกิจแบบนายทุนตะวันตกกำลังแผ่คลุมพื้นที่ทั่วโลก จากแหล่งริเริ่ม คือยุโรปตะวันตก สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เช่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน และสิงคโปร์ เป็นต้น ภูมิภาคต่างๆทั่วโลกจะค่อยๆ มีรูปแบบทางเศรษฐกิจคล้ายกัน โดยเฉพาะการลงทุน การผลิต การจำหน่าย แรงงาน และมาตรการป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ขณะเดียวกันระบบวัฒนธรรม จากประเทศนายทุนในลักษณะต่างๆ ตั้งแต่พฤติกรรมกรบริโภค การจับจ่ายซื้อของ สภาพความเป็นอยู่ การท่องเที่ยว การดนตรี ศิลปะและการพิมพ์เผยแพร่ข่าวสาร ได้แผ่ขยายออกไปสู่ปริมณฑลโดยรอบ วัฒนธรรมท้องถิ่นจะตกอยู่ภายใต้การคุกคามจากอิทธิพลตะวันตก ทักษะที่แสดงว่าวัฒนธรรมตะวันตกเป็นวัฒนธรรมโลกและสูงส่งกว่าวัฒนธรรมท้องถิ่น ความเชื่อในเรื่องความสะดวกสบาย ประหยัด และเหมาะกับชีวิตปัจจุบัน ทำให้ประชาชนระดับท้องถิ่นต้องปรับตัวเข้ากับกระแสโลกาภิวัตน์ วิถีชีวิตเดิมค่อยๆเปลี่ยนแปลงไป หรือไม่ก็ยืนหยัดต่อสู้กันระหว่างสิ่งเก่าๆ และสิ่งใหม่ จนในที่สุด วัฒนธรรมอันหลากหลายในท้องถิ่นจะค่อยๆถูกทำลายให้อ่อนตัวลง และท้ายที่สุดอาจสูญหายไป (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร 2539 , 5-7)

จากภาวะการณดังกล่าวภูมิศาสตร์ภูมิภาคจึงหันไปศึกษาภูมิภาคที่มีการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจในแต่ละภูมิภาคของโลก แทนการศึกษาเป็นรายทวีป หรือรายประเทศตามแบบเดิม การศึกษาภูมิภาคจะศึกษาเกี่ยวกับสถานที่ พื้นที่และการจัดการพื้นที่โดยอาศัยกระบวนการทางสังคมเข้าช่วยในด้านการผลิต การแบ่งแยกแรงงานระดับภูมิภาค กระบวนการสะสมทุนระดับภูมิภาคของโลกที่เกิดจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ และระดับภูมิภาคของประเทศ เป็นต้น

สรุป

ภูมิศาสตร์ในสมัยกรีกเป็นการพรรณนาและบรรยายเกี่ยวกับที่ตั้งของสถานที่ต่างๆ ตลอดจนผู้คนที่ย้ายถิ่นในดินแดนนั้นๆ โดยพยายามรวบรวมข้อเท็จจริงที่ได้จากการสังเกต เปรียบเทียบ และศึกษาค้นคว้าเข้ามาเป็นหมวดหมู่อย่างมีระบบ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเริ่มต้นของวิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาค

ชาวกรีกโบราณเป็นนักบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่ ดินแดนต่างๆที่พบเห็น และปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นบนผิวโลก เช่น เฮโรโดตัส นักประวัติศาสตร์ชาวกรีกได้เดินทางไปย่านเอเชียไมเนอร์ เปอร์เซีย และอียิปต์ แล้วเขียนบรรยายเรื่องราวเกี่ยวกับดินแดนที่ได้พบเห็น จากการสังเกต การสัมภาษณ์ผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ ตลอดจนบรรยายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และขนบธรรมเนียมของประชาชนในดินแดนดังกล่าว เขาเป็นคนแรกที่เห็นความสำคัญของพรมแดน โดยพยายามแบ่งเอเชียออกจากแอฟริกา โดยใช้แม่น้ำไนล์เป็นหลัก เขายังตั้งข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับอิทธิพลของแม่น้ำไนล์ และทิศทางลมในดินแดนที่ได้พบเห็น ข้อเขียนของเฮโรโดตัสจึงเป็นหลักฐานสำคัญของวิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาค

สตราโบเป็นนักภูมิศาสตร์กรีกคนสำคัญและมีชื่อเสียงในสมัยก่อนและต้นคริสต์ศักราช เขาอุทิศชีวิตส่วนใหญ่เพื่อการสำรวจ และเดินทางท่องเที่ยวไปในดินแดนต่างๆ ของอิตาลี กรีก เอเชียไมเนอร์ และอียิปต์ เขาศึกษาหาความรู้โดยวิธีสังเกตบริเวณต่างๆ ของพื้นโลก และรวบรวมความรู้ทางภูมิศาสตร์จากการค้นคว้าในห้องสมุด เขียนหนังสือบรรยายเรื่องราวของประเทศต่างๆ รวม 17 เล่ม ผลงานของสตราโบได้รับการยกย่องว่าบรรยายเกี่ยวกับสถานที่ซึ่งรู้จักกันในสมัยนั้นได้ยอดเยี่ยม สตราโบเชื่อว่าผลงานทางภูมิศาสตร์ต้องเน้นเรื่องปัจจุบัน เขาสนใจเขตที่มีมนุษย์อาศัยอยู่มากกว่าเขตที่ไร้มนุษย์ หรือสนใจทางด้านวัฒนธรรมมากกว่าทางด้านกายภาพ และเสนอแนะว่าในการศึกษาภูมิศาสตร์ ไม่ควรศึกษาเฉพาะรูปร่างและขนาดของประเทศ แต่ควรดูทำเลที่ตั้งเปรียบเทียบกับสถานที่เหล่านั้นด้วย

การศึกษาค้นคว้าทางภูมิศาสตร์ ยุคชะงักลงหลายร้อยปีในช่วงต้นของยุคกลาง หรือหลังจากจักรวรรดิโรมันล่มสลาย ตั้งแต่ ค.ศ.476 ช่วงเวลาดังกล่าวถือกันว่าเป็นยุคแห่งความมืดมนทางวิชาการ จนกระทั่งราวคริสต์ศตวรรษที่ 13-15 หลังสงครามครูเสด นักบวชครูเสดนำเรื่องราวและความรู้จากเอเชียตะวันออกกลางไปเผยแพร่ และจากข้อเขียนของมาร์โค โปโลพ่อค้าอิตาลีที่บรรยายแบบเล่าเรื่องการเดินทางไปจีน กระตุ้นให้พ่อค้าชาวยุโรปสนใจเดินทางไปตามเส้นทางดังกล่าว และนำไปสู่การแสวงหาเส้นทางใหม่ เพื่อการค้าและเผยแพร่ศาสนา ผู้ริเริ่มการสำรวจทางทะเลเป็นชาติแรกคือ โปรตุเกส ติดตามด้วยสเปน อังกฤษ ฝรั่งเศส และดัตช์ เป็นต้น การสำรวจทางทะเลทำให้โคลัมบัส นักเดินเรือชาวอิตาลีพบโลกใหม่คือทวีปอเมริกาเมื่อ ค.ศ. 1492 ส่งผลให้การแสวงหาดินแดน และการสำรวจดินแดนเฟื่องฟู ความรู้ทางภูมิศาสตร์ภูมิภาคเกี่ยวกับดินแดนต่างๆได้รับการเปิดเผยและถ่ายทอดออกมาเป็นภาพวาดและข้อเขียน กล่าวถึงภูมิประเทศและประชากรของดินแดนต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

กลางคริสต์ศตวรรษที่ 16 เซปต์เตียน มุนสเตอร์ นักภูมิศาสตร์ชาวเยอรมันได้รวบรวมผลงานของพวกเขา Cosmographer ซึ่งเป็นกลุ่มที่ชอบวาดภาพ และเขียนบรรยายเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ พิมพ์เป็นหนังสือภูมิศาสตร์ชื่อ Cosmography จำนวน 6 เล่ม เล่มที่ 2-6 เป็นการบรรยายเกี่ยวกับทวีปยุโรป เอเชีย แอฟริกา และโลกใหม่คือทวีปอเมริกาเหนือ และทวีปอเมริกาใต้ แม้ว่าชื่อเขียนในบทที่เกี่ยวกับเอเชียและอเมริกาจะได้รับการวิจารณ์ว่าเลวที่สุด แต่ก็ยังเป็นผลงานด้านภูมิศาสตร์ภูมิภาคที่ใช้อ้างอิงกันเป็นเวลากว่าศตวรรษ

กลางคริสต์ศตวรรษที่ 17 เบิร์นฮาร์ด วารีเนียส นักปราชญ์ชาวเยอรมัน ได้เขียนหนังสือชื่อ การพรรณนาถึงประเทศญี่ปุ่นและสยาม ซึ่งบรรยายเกี่ยวกับลักษณะของประเทศ ประชาชน ศาสนาและการปกครอง เพื่อให้พ่อค้าชาวคัตซ์ที่อยากรู้เกี่ยวกับชาติที่คนแถบเรือไปค้าขายช่วยได้อ่าน และในปี ค.ศ.1649 ได้เขียนหนังสือ ภูมิศาสตร์ทั่วไป ซึ่งเมื่อหากกล่าวถึงรูปร่าง มิติ ตำแหน่งของโลก การกระจายແจกแฉงพื้นดินและพื้นน้ำ และส่วนต่างๆของโลก วารีเนียสได้วางเค้าโครง และกำหนดขอบเขตของเนื้อหาวิชาภูมิศาสตร์ออกเป็น 2 สาขา คือ ภูมิศาสตร์ทั่วไป กับภูมิศาสตร์เฉพาะ ภูมิศาสตร์ทั่วไปหมายถึงการบรรยายกฎเกณฑ์ หรือหลักการทั่วไปของปรากฏการณ์ธรรมชาติและมนุษย์ ส่วนภูมิศาสตร์เฉพาะ เป็นการบรรยายลักษณะของประเทศใด หรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่งเกี่ยวกับทำเลที่ตั้ง ขนาด รูปร่าง ภูมิประเทศ ประชากร ความอุดมสมบูรณ์ของ พืช สัตว์ แร่ธาตุ และความเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่กับมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น วารีเนียสวางขอบข่ายของวิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาคไว้ 3 ส่วนคือ ตอนแรกจะกล่าวถึงเรื่องราวต่างๆจากสวรรค์ สิ่งปรากฏอยู่บนสวรรค์ และภูมิอากาศ ตอนที่ 2 เป็นเรื่องราวที่ปรากฏบนพื้นโลก เช่น ที่ตั้ง รูปร่าง ขนาด อาณาเขต ลักษณะภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น และตอนที่ 3 เป็นเรื่องราวที่เกิดจากมนุษย์ เช่นที่อยู่อาศัย รูปร่างลักษณะของมนุษย์ ภาษา ศาสนา การเมืองการปกครอง ศิลปวัฒนธรรม และการค้า เป็นต้น จึงนับได้ว่า วารีเนียส เป็นผู้ริเริ่มกำหนดขอบข่าย และเนื้อหาวิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาคอย่างเป็นทางการมากกว่าสมัยก่อนๆ

ในการศึกษาวิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาค แต่เดิมนั้น นักภูมิศาสตร์จะศึกษาพื้นผิวโลกที่ตนรู้จัก ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ เพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็นว่าดินแดนเหล่านั้นเป็นอย่างไร มีปรากฏการณ์อะไรเกิดขึ้นในดินแดนและมนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไร การศึกษาจะทำกันอย่างกว้างๆ ไม่มีการกำหนดหน่วยพื้นที่แน่นอน จนราว ค.ศ.1750 ได้มีความพยายามหาวิธีการแบ่งพื้นโลกออกเป็นเขตย่อยๆ เช่น ฟิลิปปี บูอาซ นักภูมิศาสตร์ชาวฝรั่งเศส แบ่งโลกออกเป็นเขตที่ราบลุ่มใหญ่ๆ

โดยยึดแนวทิวเขาที่ต่อเนื่องกันเป็นเขตแบ่ง จอห์น คริสโตเฟอร์ กัดเตอร์ นักภูมิศาสตร์ชาวเยอรมัน ใช้พรมแดนทางการเมือง และพรมแดนทางธรรมชาติเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง เขาแบ่งยุโรปตะวันตกออกจากยุโรป โดยใช้เขตประเทศ กับเทือกเขาปิเรนีสและแอลป์เป็นแนวแบ่ง นอกจากนี้มีอัลเท เบริง นักภูมิศาสตร์ชาวเดนมาร์ก ได้เขียนหนังสือภูมิศาสตร์สากลฉบับย่อ 6 เล่ม เนื้อหาบางตอนกล่าวถึงการแบ่งโลกออกเป็นส่วนๆ ว่าทำได้ 2 แบบ คือแบ่งโดยเอริฐบาล หัวเมือง และอำเภอเป็นหลัก กับแบ่งตามลักษณะประชากรที่อาศัยอยู่ในประเทศนั้นๆ

นักภูมิศาสตร์ชาวเยอรมันที่มีชื่อเสียงโด่งดังมากในสมัยคลาสสิก และได้รับเกียรติว่าเป็นบิดาของภูมิศาสตร์ภูมิภาคยุคใหม่ คือคาร์ล วิตเทอร์ เขามีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ.1779 - 1859 หนังสือภูมิศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของเขาคือภูมิศาสตร์ยุโรป และภูมิศาสตร์สากลชื่อ เอคคินเด (Erdkunde) ภาษาอังกฤษแปลว่า The Science of the Earth in Relation of Nature and the History of Mankind. เนื้อหาในหนังสือภูมิศาสตร์ยุโรป ประกอบด้วยภูมิศาสตร์เชิงประวัติ มีแผนที่แสดงลักษณะภูมิประเทศ การกระจายของพืชพันธุ์ การเกษตร และสัตว์ต่างๆ มีข้อมูลเป็นตัวเลขประกอบครบบริบูรณ์สำหรับสมัยนั้น และอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์เหล่านั้น ส่วนภูมิศาสตร์สากล กล่าวถึงภูมิภาคต่างๆของโลก ด้วยการรวบรวมข้อมูลที่มีอยู่แล้วมาจัดรูปใหม่ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผลของปรากฏการณ์ต่างๆ ในการแบ่งเขตพื้นที่ วิตเทอร์ใช้พรมแดนทางธรรมชาติ สำหรับภูมิภาคที่ศึกษาใช้ทวีปเป็นเกณฑ์ โดยถือว่าเป็นหน่วยพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์

อเล็กซานเดอร์ ฟอน ฮุมโบลด์ท เป็นนักภูมิศาสตร์เยอรมันสมัยเดียวกับวิตเทอร์ และได้ชื่อว่าเป็นบิดาของภูมิศาสตร์ระบบสมัยใหม่ ฮุมโบลด์ทท่องเที่ยวไปทั่วยุโรปและอเมริกา แล้วเขียนบันทึกการเดินทางไว้ 30 เล่ม พิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศส ชื่อว่า **การเดินทางในเขตร้อนของทวีปใหม่** (Voyage aux régions équinoxiales du Nouveau Continent) ถือเป็นรายงานการสำรวจเชิงวิชาการที่โด่งดังที่สุดในสมัยนั้น แม้หนังสือส่วนใหญ่จะเขียนเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ระบบ แต่กล่าวกันว่าหนังสือเล่มที่ 25 - 26 เป็นหนังสือภูมิศาสตร์ภูมิภาคที่ดีที่สุดในขณะนั้น เพราะบรรยายถึงระบบเศรษฐกิจ ทรัพยากร และการผลิตในแง่สัมพันธ์กับประชากรและสภาพทางการเมืองของเม็กซิโก โดยมีตัวเลขมากมายสนับสนุนคำอธิบาย

กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 โลกแห่งวิชาการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว วิชาการแตกสาขาออกไปมากมาย นักภูมิศาสตร์ในยุคนี้มุ่งสนใจภูมิศาสตร์ภูมิภาคมากกว่าภูมิศาสตร์ระบบ นักภูมิศาสตร์เยอรมันที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้พยายามรักษาสมดุลระหว่างภูมิศาสตร์ภูมิภาคกับภูมิศาสตร์ระบบคือ ริชโรเฟน เขากำหนดขอบเขตและวิธีการทางภูมิศาสตร์แผนใหม่ไว้ว่า นักภูมิศาสตร์

ต้องสนใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ในลักษณะสัมพันธ์ร่วมกันบนผิวโลก ปรากฏการณ์ที่จำเป็น
ต้องศึกษา คือปรากฏการณ์ด้านกายภาพ ด้านพืชและสัตว์ กับด้านมนุษย์และผลงาน วิชโรเฟน
บัญญัติคำว่า CHOROLOGY คือ**ภูมิภาคศึกษา** (Regional Studies) ขึ้นใช้ เขาสนับสนุน
ให้ศึกษาพื้นที่ขนาดเล็กลง จากทวีปเป็นภูมิภาค ภูมิภาคขนาดเล็ก ลงไปถึงระดับท้องถิ่น
วิธีการศึกษาทำได้ 2 แนวคือ **ภูมิศาสตร์เฉพาะ** เป็นการรวบรวมปรากฏการณ์และสิ่งต่างๆ
ในพื้นที่อย่างมีระบบ ใช้การสังเคราะห์เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ การตั้งถิ่นฐาน
ประชากร สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม การอุตสาหกรรม และเส้นทางคมนาคม เป็นต้น
ซึ่งถือว่าเป็น**ภูมิศาสตร์ภูมิภาค** (Chorography) อีกอย่างคือ **ภูมิศาสตร์ทั่วไป** เป็นการ
อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในลักษณะสัมพันธ์ร่วมกันบนผิวโลก ถ้าหากรวมวิธีการทั้งสอง
เข้าด้วยกัน คือเลือกศึกษาปรากฏการณ์ในพื้นที่บางแห่ง ด้วยการบรรยายเกี่ยวกับปรากฏการณ์
ต่างๆที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ อธิบายความแตกต่างทางพื้นที่ของปรากฏการณ์เหล่านั้น และวิเคราะห์
สาเหตุและความสัมพันธ์ที่แปรเปลี่ยนอยู่เสมอในที่นั้นด้วย เรียกว่า **การศึกษาภูมิภาคขั้นสูง**
(Chorological Studies)

อัลเฟรด เซทเนอร์ ศิษย์ของวิชโรเฟน นำแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาพื้นที่หรือภูมิภาคไป
ขยายความต่อ โดยเน้นการศึกษาภูมิภาคด้วยการอธิบายที่ทำได้โดยการสังเคราะห์หรือวิเคราะห์
การสังเกตและบันทึกข้อเท็จจริงในสถานที่จริงซึ่งเป็นวิธีการพื้นฐานทางภูมิศาสตร์ งานเขียนที่สำคัญ
ของเซทเนอร์ เช่น หลักพื้นฐานของภูมิศาสตร์ภูมิภาค (Foundations of Regional Geography)
ภูมิศาสตร์ภูมิภาคเปรียบเทียบ (Comparative Regional Geography) ภูมิศาสตร์รัสเซีย ภูมิศาสตร์
อังกฤษ และภูมิศาสตร์ยุโรป เป็นต้น นักภูมิศาสตร์เยอรมันอีกท่านหนึ่งคือ ออกโต ชลูเตอร์
เป็นผู้นำแนวคิดที่เรียกว่ากลุ่มภูมิทัศน์ (Landscape School) มาเผยแพร่ เขาเห็นว่าควรศึกษา
ภูมิทัศน์ซึ่งเป็นปัจจัยทางวัตถุเท่านั้น ทั้งเซทเนอร์และชลูเตอร์ต่างศึกษาถึงลักษณะความแตกต่างของ
ผิวโลก ซึ่งต่อมาใช้กันในรูปของคำว่า **ความแตกต่างทางพื้นที่** (Areal Differentiation)

ผู้ก่อตั้งภูมิศาสตร์สมัยใหม่ในฝรั่งเศส คือ พอล วิกาล เดอ ลา บลาซ เขาพยายามรักษา
สมดุลระหว่างภูมิศาสตร์ทั่วไป และภูมิภาค ในการศึกษาภูมิภาคนั้น เขาคัดค้านความคิดที่ใช้เขต
ลุ่มน้ำเป็นหน่วยพื้นที่ศึกษา แต่แนะนำให้ใช้ภูมิภาคย่อยๆ หรือพื้นที่ขนาดเล็กๆ ในระดับท้องถิ่น
ที่มีลักษณะกลมกลืนกัน ซึ่งเรียกว่า **เปลี** เป็นพื้นที่ศึกษา การกำหนดบริเวณที่ศึกษายังคงใช้
พรมแดนทางการปกครองหรือไม่ก็พรมแดนทางกายภาพที่เด่นชัดเป็นเขต การเสนอผลการศึกษาจะ
เสนอเป็นเอกสารเรียกว่า **โมนोगราฟ** (Monograph) ส่วนในประเทศอังกฤษ ความก้าวหน้าทาง
ภูมิศาสตร์จะช้ากว่าเยอรมนี และฝรั่งเศส เพราะสนใจด้านภูมิศาสตร์ประยุกต์ เช่นการทำแผนที่

มากกว่า นักภูมิศาสตร์อังกฤษสมัยใหม่ที่สนใจด้านภูมิศาสตร์ภูมิภาค คือ เอ. เจ. เซอร์เบิร์ตสัน เขาเสนอเกณฑ์ในการกำหนดภูมิภาคไว้ในบทความชื่อ **ภูมิภาคธรรมชาติที่สำคัญของโลก** (Major Natural Regions of the World) โดยใช้ลักษณะอากาศ พืช และความสูง เขตภูมิภาค จึงมีความหมายในแง่โครงสร้างไม่ใช่ประเทศอย่างที่เคยปฏิบัติกันมา เอช. เจ. เฟลเลอร์ ใช้ระดับความเป็นอยู่ของมนุษย์ เช่น อุดมยากๆ อพยพเร่รอน การอุตสาหกรรม เป็นต้น เป็นเกณฑ์ ในการแบ่งโลกเป็น 7 เขต นอกจากนี้ในปี ค.ศ. 1916 เจ. เอฟ. ฮุนสแตด แบ่งโลกออกเป็นเขต ภูมิภาคโดยใช้เกณฑ์ทางด้านกายภาพ และมนุษย์ และแสดงความเห็นว่าอาจแบ่งภูมิภาคออกไป ในระดับต่างๆกัน อาจเริ่มค้นด้วยท้องถิ่นขนาดเล็ก แล้วค่อยๆขยายออกไปจนถึงบริเวณขนาดใหญ่

ในสหรัฐอเมริกา พัฒนาการทางด้านภูมิศาสตร์เริ่มจากนักภูมิศาสตร์ชาวสวิส 2 คน ที่อพยพไปอยู่ในสหรัฐอเมริการาว ค.ศ. 1848 ได้นำแนวความคิดของนักภูมิศาสตร์เยอรมันไป เผยแพร่ แต่ทั้ง 2 คน สนใจทางด้านภูมิศาสตร์กายภาพ ซึ่งสมัยนั้นเรียกว่า Physiography ภูมิศาสตร์กายภาพจึงได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเรื่อยมา จนราว ค.ศ. 1925 คาร์ล ชวาเออร์ เสนอบทความชื่อ **สัณฐานของภูมิทัศน์** (The Morphology of Landscape) เน้นความสนใจต่อ รูปแบบ และการจัดพื้นที่ของสิ่งต่างๆ ที่เกิดจากการคัดแปลงทิวทัศน์ธรรมชาติของมนุษย์ เขา ชักชวนให้นักภูมิศาสตร์สำรวจศึกษภูมิทัศน์ที่มนุษย์เข้าคัดแปลงครอบครอง แนวคิดของเขาทำให้นักภูมิศาสตร์หันไปศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) เพื่อหาปฏิกริยาระหว่าง ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ทำให้บริเวณนั้นมีคุณลักษณะเด่นชัด และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบริเวณ นั้น สมัยของชวาเออร์ให้ความสนใจปรากฏการณ์ทางกายภาพน้อยลง แต่ให้ความสนใจศึกษาการ เปลี่ยนแปลงของพื้นที่ การวางกฎเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ เพื่อใช้เป็นบริเวณออกปฏิบัติภาคสนาม ซึ่งนำไปสู่การศึกษาแบบภูมิภาคต่างๆ ริชาร์ด ฮาร์ทชอร์น แห่งมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน เป็นอีก ผู้หนึ่งที่สนับสนุนการศึกษาภูมิศาสตร์ภูมิภาค เขานำแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาพื้นที่หรือภูมิภาค ของเฮทเนอร์ไปเผยแพร่จนเป็นที่รู้จักทั่วไปตั้งแต่ ราว ค.ศ. 1930 เขานำความรู้ทางภูมิศาสตร์ไป วิเคราะห์พื้นที่เล็กๆ ด้วยการออกสำรวจภาคสนาม ศึกษาการใช้ที่ดิน และปัจจัยทางวัฒนธรรม โดยละเอียด เพื่อเปรียบเทียบว่าพื้นที่แต่ละแห่งมีความแตกต่าง และคล้ายคลึงกันอย่างไรในปัจจัย ทางธรรมชาติ และปัจจัยที่มนุษย์สร้างขึ้น ความคิดของฮาร์ทชอร์นที่ว่าวิชาภูมิศาสตร์คือภูมิศาสตร์ ภูมิภาคเป็นที่ยอมรับทั่วไป จนกล่าวกันว่าช่วง ค.ศ. 1930 - 1950 เป็นยุคของภูมิศาสตร์ภูมิภาค

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 วิธีการศึกษาของภูมิศาสตร์ภูมิภาคถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นเพียง การศึกษาข้อมูล (Information) ระบุว่า มีอะไร อยู่ที่ไหน และมีลักษณะอย่างไร จากการสังเกต แล้วแสดงออกมาเป็นการบรรยายซึ่งพิสูจน์ได้ยาก ไม่ได้มาตรฐาน ขาดความรัดกุม ที่เที่ยงตรง

และเชื่อถือ เพราะมักเอนเอียงตามใจผู้เขียน เมื่อทำการวิเคราะห์ศึกษานิติภาคเสร็จแล้ว ผลการศึกษาดังกล่าวไม่มีประโยชน์ ไม่มีใครนำไปใช้นอกจากทำเพื่อวิชาการ จึงทำให้เกิดการปรับปรุงวัตถุประสงค์และวิธีการศึกษา เอเคียง จูยา นักภูมิศาสตร์ชาวฝรั่งเศส เสนอให้เลิกการศึกษานิติภาคในเชิงค้นหาคณะลักษณะบางประการของนิติภาค และแนะนำให้วิเคราะห์บทบาทหน้าที่แทนแนวทางการศึกษาค้นคว้าวิชานิติศาสตร์จึงเปลี่ยนจากการบรรยาย ไปสู่การวิเคราะห์และมุ่งค้นหาทฤษฎีจากนิติภาคต่างๆ การศึกษานิติภาคแบบเดิมที่ศึกษาพื้นที่กว้างใหญ่ ค่อยๆเปลี่ยนเป็นพื้นที่ขนาดเล็ก และเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นมากกว่าบริเวณไกลตัว มุ่งศึกษาภาวะสังคมและกิจกรรมของมนุษย์มากกว่าตัวแปรทางด้านกายภาพ ส่วนวิธีการศึกษาได้นำวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในรูป ตัวเลข สถิติ ที่เรียกว่าการปริมาตรวิเคราะห์ (quantitative analysis) หรือการศึกษาเชิงปริมาณมาใช้ตั้งแต่ราว ค.ศ.1955 คั้งนั้นการเสนอข้อมูลจึงแสดงด้วยตัวเลข ใช้ภาษาทางคณิตศาสตร์ และวิธีทางสถิติ แล้วแปลกลับมาเป็นคำอธิบาย ผลการศึกษาจึงมีคุณค่า มีความถูกต้องในเนื้อหาวิชา และเป็นวิชาการมากขึ้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนพัฒนานิติภาคต่อไป

ในพุทธศตวรรษที่ 26 หรือราว ค.ศ.1960 มีการนำเทคโนโลยีการสำรวจข้อมูลจากระยะไกล (Remote Sensing) มาใช้ในการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ จากนั้นจึงนำคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการทำแผนที่ และเก็บข้อมูลทางนิติศาสตร์ ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นระบบสารสนเทศนิติศาสตร์ (Geography Information System : GIS) เต็มตัวราว พ.ศ.2523 (ค.ศ.1980) และเป็นที่ยอมรับหลาย จนกล่าวได้ว่าเป็นยุคของนิติศาสตร์ด้านเทคนิคและวิธีการ ระบบสารสนเทศนิติศาสตร์ เป็นเทคนิควิธีที่สนับสนุนการศึกษานิติภาคและวิเคราะห์พื้นที่ทางนิติศาสตร์ ให้สามารถทำได้ สะดวกและรวดเร็วกว่าเดิม

ราว พ.ศ.2533 (ค.ศ.1990) มีการนำความนิยมมาใช้ในการสื่อสาร และโทรคมนาคม ทำให้ข้อมูลข่าวสารทั่วโลกแพร่กระจาย ถ่ายทอดให้รับรู้ได้ในเวลารวดเร็ว เป็นยุคที่ประชาคมโลกรับรู้สัมพันธ์ หรือรับผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้นทุกหนแห่งในโลกได้โดยไม่มีสิ่งใดขวางกั้น จึงเรียกว่า **ยุคโลกาภิวัตน์** (Globalization) หรือโลกไร้พรมแดน เป็นยุคที่หมดความหลากหลายทางการเมืองและยุคสังคมนิยม แต่กลับเป็นยุคที่ระบบเศรษฐกิจแบบนายทุนตะวันตกกำลังแผ่คลุมพื้นที่ทั่วโลก จากแหล่งริเริ่มในยุโรปตะวันตก สหรัฐอเมริกาญี่ปุ่น และกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เช่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน และสิงคโปร์ เป็นต้น นิติภาคต่างๆทั่วโลกจะค่อยๆมีรูปแบบทางเศรษฐกิจคล้ายกัน ขณะเดียวกันวัฒนธรรมจากประเทศนายทุนในลักษณะต่างๆก็แผ่ขยายออกไปสู่ปริมณฑลโดยรอบ วิถีชีวิตเดิมค่อยๆเปลี่ยนไป หรือไม่ ก็คงหลัดต่อสู้กันระหว่างสิ่งใหม่และสิ่งเก่า ภาวะการณ์ดังกล่าวนิติศาสตร์นิติภาคจึงหันไปศึกษานิติภาคที่มีการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจในแต่ละ

ภูมิภาคของโลก จะศึกษาเกี่ยวกับสถานที่ พื้นที่ และการจัดการพื้นที่โดยอาศัยกระบวนการทางสังคมเข้าช่วยในด้านการผลิต การแบ่งแยกแรงงาน ระดับภูมิภาค กระบวนการสะสมทุนระดับภูมิภาค ความสัมพันธ์ทางด้านการผลิต การหมุนเวียน ของเงินทุนแรงงาน ตลอดจนการจัดจำหน่ายผลผลิต และหากภูมิภาคใด ได้มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลเชิงคุณลักษณะ และข้อมูลเชิงพื้นที่ หรือข้อมูลภาพไว้แล้ว ในการศึกษาภูมิภาคนั้นๆก็จะนำเทคนิคทางด้าน GIS มาช่วยในการศึกษาพื้นที่ตั้งในระดับภูมิภาคของโลก ที่เกิดจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ และระดับภูมิภาคของประเทศ